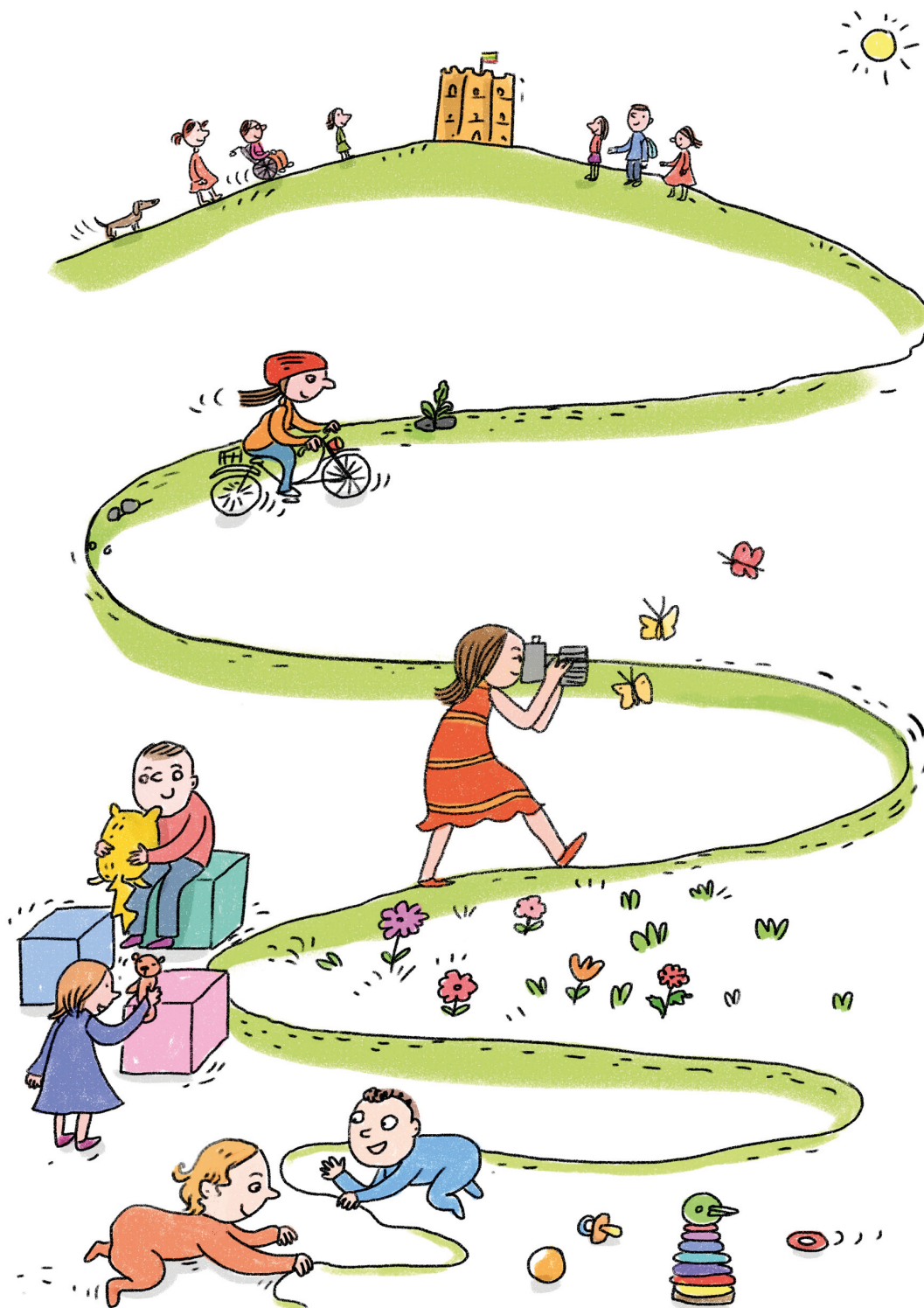

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PASIEKIMŲ APRAŠAS

Švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras
2014 m.

TURINYS

UDK 373.2(474.5)(072)

Ik-17

„Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“ (toliau Pasiekimų aprašas) parengtas ir išleistas įgyvendinant Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis finansuojamą projektą „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“ (2012–2015). Projektas yra Mokyklų tobulinimo programos plius (MTP plius) dalis. Jį inicijavo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, vykdo Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.

Rengėjų darbo grupė:

Grupės vadovė prof. dr. Ona Monkevičienė,

Grupės nariai: doc. dr. Birutė Banevičiūtė, Vitalija Bujanauskienė, doc. dr. Alvyra Galkienė, doc. dr. Violeta Gevorgianienė, doc. dr. Vitolda Sofija Glebuviene, doc. dr. Marija Jonilienė, doc. dr. Daiva Karkockienė, doc. dr. Vida Kazragytė, Vijolė Mauragienė, doc. dr. Aldona Mazolevskienė, dr. Elena Motiejūnienė, doc. dr. Antanas Valantinas, doc. dr. Viktorija Sičiūnienė, doc. dr. Kristina Stankevičienė, doc. dr. Stasė Ustilaitė.

Pasiūlymus teikė:

Sigita Balčiūnienė, prof. Eglė Ganda Bogdanienė, Jolita Gedvilienė, Rita Motiejūnienė, Violeta Puodžiukienė, Rita Špokienė.

Konsultantai:

Teresa Aidukienė, Laimutė Jankauskienė, Edita Maščinskaitė, Gražina Šeibokienė.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų Pasiekimų aprašo projektą 2013–2014 metais išbandė ir tobulinti padėjo šalies ikimokyklinio ugdymo auklėtojai, švietimo pagalbos specialistai, ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovai.

ĮVADAS / 4

1. PASIEKIMŲ APRAŠO PASKIRTIS / 7

2. PASIEKIMŲ APRAŠO SUDARYMO NUOSTATOS / 8

3. PASIEKIMŲ APRAŠO NAUDOJIMAS IKIMOKYKLINIO UGDYMO IR UGDYMO SI PROCESUI TOBULINTI / 9

4. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMAI / 12

5. ŠEŠERIŲ METŲ VAIKO UGDYMO SI PASIEKIMAI / 16

6. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMŲ ŽINGSNIAI / 18

7. ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ / 70

NAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA / 74

Ikimokyklinis amžiaus tarpsnis yra vertingas pats savaime. Šiame amžiuje vyksta intensyvus biologinis vaiko smegenų brendimas, sąlygojantis vaiko prigimtinių galių sklaidą, fizinę, kognityvinę, emocinę, socialinę jo raidą bei lemiantis vaiko mokymosi mokykloje ir tolesnio gyvenimo sėkmę. Vaiko smegenų brendimą ir prigimtinių galių plėtrą skatina kokybiškas ugdymas ir ugdymasis, grindžiamas sąveika ir dialogiškumu. Kokybiškas ikimokyklinis ugdymas mažina atskirtį tarp vaikų, augančių palankiose ir nepalankiose sąlygose (skurdas, socialinės rizikos šeima, migracija), didina ugdymo prieinamumą, yra vertinga prevencinė ankstyvo iškritimo iš švietimo sistemos, saviraiškos sunkumų mažinimo priemonė.

Ikimokyklinio ugdymo dėmesio centre yra vaikas ir jo ugdymasis. Remiantis Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, kiekvienas vaikas pripažįstamas kaip unikali, besikeičianti, aktyvi individualybė. Jis žaidžia, kaupia patirtį, greitai mokosi, turi savitą pasaulio matymą, kuria savo vertybes. Ikimokyklinio ugdymo grupėse puoselėjamas vaiko orumas, pripažįstama vaiko nuomonė, jo teisė rinktis, spręsti, tartis. Ugdymo ir ugdymosi procesas grindžiamas socialinio teisingumo, lygiavertiškumo, tolerancijos vertybėmis. Laikomasi nuostatos, kad vaikas ugdomas ir ugdosi per visą buvimo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ar grupėje dieną.

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Ikimokyklinio ugdymo uždaviniai. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

- Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
- Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
- Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
- Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.

Ikimokyklinis institucinis vaikų ugdymas ir ugdymasis grindžiamas požiūriu, kad:

- Ikimokyklinio ugdymo šerdis yra vaiko gerovė, visuminis ugdymasis, aktyvus, autentiškas, patirtinis jo dalyvavimas ugdymo procese.
- Veiksmingiausiai vaikas ugdosi aplinkoje, kurioje yra saugus, gerbiamas, kurioje pripažįstama jo nuomonė ir tenkinami jo poreikiai. Žaidimas yra svarbiausia vaiko socialinį, emocinį ir pažintinį ugdymąsi skatinanti veikla.
- Vaikai aktyviai mokosi ir pažįsta juos supantį pasaulį praktiškai bandydami, tyrinėdami, kurdami.
- Savo sukauptą patirtį, žinias ir gebėjimus vaikai parodo skirtingais būdais – žaisdami, bendraudami, kalbėdami, tyrinėdami, kurdami, sprenddami kasdienes problemas.
- Vaiko ugdymas yra integralus, jo fizinio, emocinio, socialinio ir pažintinio ugdymosi sritys yra susijusios ir vienodai svarbios.
- Vėliau įgyjami vaikų gebėjimai, supratimas ir nuostatos grindžiami anksčiau įgytais gebėjimais, žiniomis, nuostatomis.
- Kiekvieno vaiko ugdymosi tempas yra individualus, todėl vaikų pasiekimai įvairiose srityse skirtingi.
- Ir vaiko raida, ir ugdymasis yra biologinės brandos bei aplinkos, kurią sudaro vaiko fizinis, socialinis ir kultūrinis pasaulis, sąveikos rezultatas.
- Vaiko ugdymasis vyksta daugialypiame socialiniame ir kultūriniame kontekste (gerovės ar skurdo sąlygomis, vienkalbėje ar daugiakalbėje, miesto ar kaimo aplinkoje) ir yra jo veikiamas.
- Vaiko raida yra skatinama, kai jam keliama ugdymosi iššūkiai yra šiek tiek didesni už jo turimus gebėjimus.

Tėvai – svarbiausi vaikų ugdytojai. Jie yra atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą ir kokybišką ugdymą, dalyvauja vaiko ugdymo ikimokyklinėse grupėse procese kaip partneriai. Su tėvais tariamasi dėl jų vaikų ugdymo tikslų, ugdymosi rezultatų, turinio, ugdymo proceso organizavimo, atsižvelgiama į jų lūkesčius bei individualias vaikų galias ir skirtingą ugdymosi patirtį. Ugdymo įstaigose pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai.

Pedagogų profesionalumas – pagrindinė kokybiško ikimokyklinio ugdymo sąlyga. Palanki ikimokyklinio ugdymo auklėtojo, meninio ugdymo pedagogo ir kitų pedagogų bei specialistų sąveika su vaiku turi lemiamą įtaką gerai vaiko savijautai ir jo įgyjamai patirčiai. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojas sprendimus dėl vaikų ugdymosi rezultatų, turinio ir jo organizavimo, vaikų pasiekimų vertinimo priima kartu su tėvais, kitais ugdymo įstaigos pedagogais ir specialistais. Pedagogai bei specialistai reflektuoja vaikų ugdymo kokybę bei veiksmingumą, vertina vaikų ugdymosi pasiekimus bei numato tolesnio ugdymo uždavinius.

Kokybiškas ikimokyklinis ugdymas – tai turiningas vaiko gyvenimas ikimokyklinio ugdymo grupėje, užtikrinantis gerus vaiko pasiekimus įvairiose ugdymosi srityse ir jo galias atitinkančią optimalią pažangą. Tariantis, kokių vaikų ugdymosi rezultatų norime ir galime pasiekti, parengtas „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“ (toliau – Pasiekimų aprašas).

Pasiekimų aprašas – tai gairės, padedančios pedagogams, tėvams, švietimo pagalbos specialistams, kitiems ugdytojams ir vadovams suprasti, ko gali pasiekti vaikai nuo gimimo iki šešerių metų, bei susitarti dėl vaikų ugdymo tikslų, uždavinių, numatyti ugdymosi rezultatus.

Pasiekimų aprašas skirtas ikimokyklinio ugdymo auklėtojams, švietimo pagalbos specialistams ir kitiems ugdytojams, dirbantiems su ikimokyklinio amžiaus vaikais, tėvams, aukštųjų mokyklų dėstytojams, studentams, pedagogų kvalifikacijos tobulinimo renginių vykdytojams, šeimų ir vaikų konsultantams, dirbantiems ikimokyklinio ugdymo srityje.

Rengiant Pasiekimų aprašą atsižvelgta į:

- vaiko raidos naujausių mokslinių tyrimų rezultatus;
- Lietuvos mokslinių tyrimų („Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo vadybos kokybės vertinimas“ (2009), „Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo turinio programų dermės tyrimas“ (2012) rezultatus ir išvadas;
- pokyčius visuomenės gyvenime: globalizaciją, decentralizacijos procesus, informacinių komunikacinių priemonių plėtrą, vertybių kaitą, išryškėjusius naujus tėvų ir vaikų poreikius ir pan.;
- Lietuvos ir Europos Sąjungos strateginių švietimo dokumentų nuostatas;
- tarptautinių (Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. OECD), Tarptautinio matematikos ir gamtos mokslų (angl. TIMSS), Tarptautinio skaitymo gebėjimų (angl. PIRLS) ir nacionalinių mokinių pasiekimų (2003, 2005, 2007, 2010 metų ketvirtokų lietuvių gimtosios kalbos, matematikos ir pasaulio pažinimo pasiekimai) tyrimų rekomendacijas;
- užsienio šalių ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašus ir programas (Anglijos, Naujosios Zelandijos, Airijos, JAV Pensilvanijos ir Virdžinijos valstijų, Rumunijos ir kt.) bei Europos Sąjungos Jungtinio pedagogų komiteto ir Europos komisijos rekomendacijas.

1. PASIEKIMŲ APRAŠO PASKIRTIS

Pasiekimų aprašas – tai gairės ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir kitiems ugdytojams, kuriose pateikiama vaiko nuo gimimo iki šešerių metų įgyjamų vertybinių nuostatų bei esminių gebėjimų visuma ir jo ugdymosi pažangą nusakantys pasiekimų žingsniai. Tai ne standartas, o siekiamybė. Taikant Pasiekimų aprašą vadovaujamasi nuostata, kad kiekvieno vaiko pažanga priklauso nuo jo individualių galių ir ugdytojų profesionalumo.

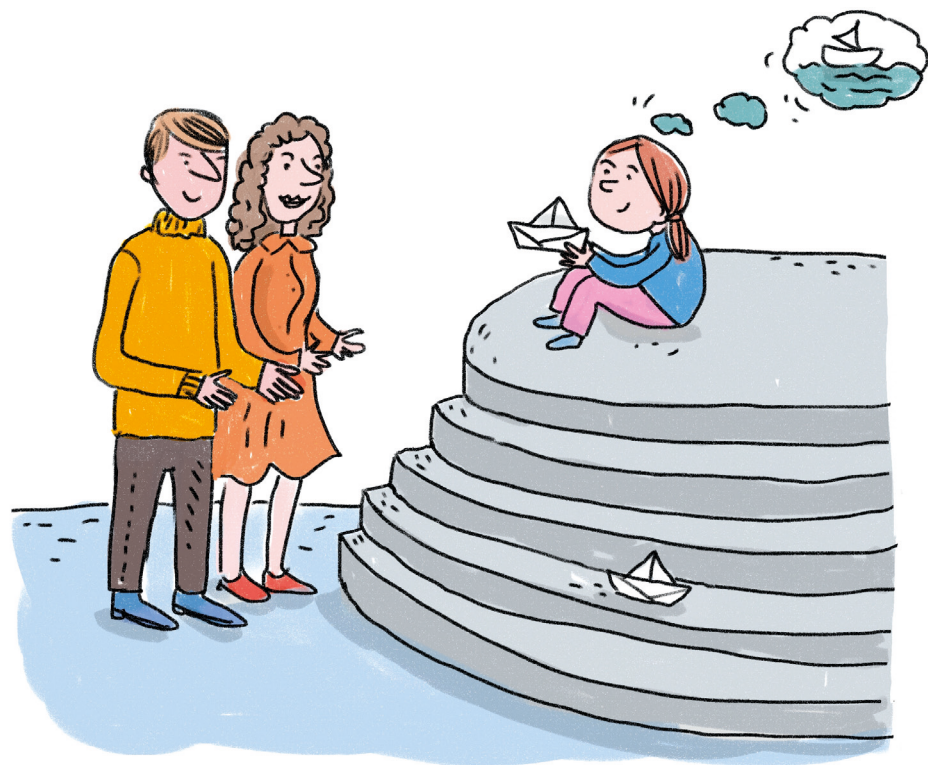
Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo paskirtis – padėti ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir kitiems ugdytojams atpažinti vaikų ugdymosi pasiekimus ir poreikius, tikslingai rengti įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą, įgyvendinti ugdymo turinį, pritaikant jį kiekvienam vaikui ir vaikų grupei, stebėti vaikų pažangą ir tikslingai ugdyti kiekvieną vaiką.

2. PASIEKIMŲ APRAŠO SUDARYMO NUOSTATOS

Pasiekimų aprašas sudarytas remiantis šiomis nuostatomis:

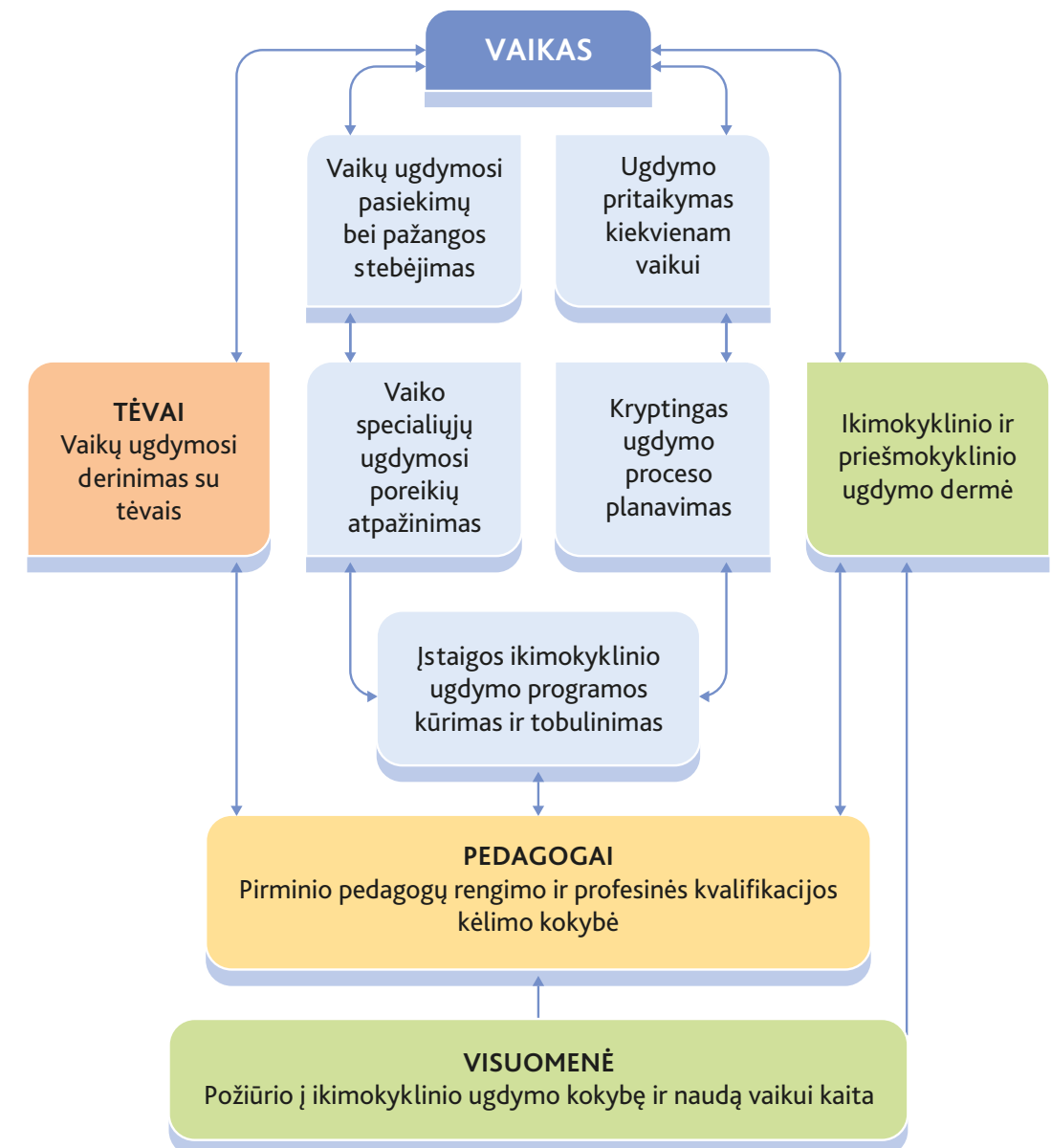
- Į ikimokyklinį ugdymą žvelgiama iš vaiko perspektyvos – vaikas pripažįstamas kaip savo poreikius, interesus bei patirtį turinti individualybė, gebanti autentiškai mokytis ir kaupti patirtį dialoginėje sąveikoje su pedagogu ir kitais vaikais.
- Kiekvieno vaiko ugdymosi pažangai būdingi tie patys žingsniai, tačiau dėl kiekvieno vaiko gyvenimo patirties ir ugdymosi stiliaus skirtumų to paties amžiaus vaikų pasiekimai gali skirtis.
- Visoms vaiko raidos sritims – sveikatos, socialinei, kalbos, pažinimo, meninei – skiriamas vienodas dėmesys. Pasiekimų apraše vaiko ugdymosi pasiekimų sritys išskirtos sąlyginai.
- Orientuojamasi į vaiko vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo visuminį ugdymąsi.
- Kiekvienas vaikas sėkmingai ugdosi pagal savo galias, jeigu sulaukia reikiamos paramos ir palaikymo.
- Vaiko pasiekimų ir pažangos refleksija gerina vaiko ugdymosi kokybę.
- Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas sukuria vaikui geriausias ugdymosi galimybes.
- Orientuojamasi į vaiko ugdymosi kokybės tobulinimą, o ne į diagnostinį kiekvieno vaiko gebėjimų ar pedagogų darbo kokybės vertinimą.

3. PASIEKIMŲ APRAŠO NAUDOJIMAS IKIMOKYKLINIO UGDYMO IR UGDYMOSI PROCESUI TOBULINTI

PASIEKIMŲ APRAŠO TAIKYMAS

Pasiekimų aprašą kaip priemonę siekti vaikų ikimokyklinio ugdymo ir ugdymosi kokybės gali naudoti skirtingos institucijos – ikimokyklinio ugdymo programas vykdančios ugdymo įstaigos, mokyklos, pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos, pedagogų profesinės kvalifikacijos tobulinimo įstaigos, visuomenės organizacijos ir tėvai (žr. paveikslą). Siekiant bendrų susitarimų ir visų ugdytojų pastangų sutelkimo vardan vaikų ugdymosi kokybės, Pasiekimų aprašas naudojamas skirtingais tikslais.

Vaikų ugdymosi pasiekimų bei pažangos stebėjimas

Pasiekimų aprašas padeda ikimokyklinio ugdymo auklėtojams, kitiems pedagogams ir specialistams pažinti vaikus: tiksliau stebėti, atpažinti bei vertinti, ką vaikas jau žino, supranta, geba, išsiaiškinti vaiko patirtį ir tolesnio ugdymosi poreikius.

Pedagogai nustato, kuriame pasiekimų žingsnyje yra vaikas, palygindami jo kalbos, bendravimo, elgesio situacijas, kūrybos darbelius su pasiekimų žingsnių aprašymais.

Pedagogai nustato vaiko pažangą vienoje, keliuose ar visose ugdymosi srityse periodiškai stebėdami ir fiksuodami jo pasiekimus.

Vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių atpažinimas

Pasiekimų aprašas padeda ikimokyklinio ugdymo auklėtojams, kitiems pedagogams ir specialistams atkreipti dėmesį į vaiko pažintinės veiklos, elgesio, judėjimo ir kitus ypatumus, dėl kurių jo ugdymasis skiriasi nuo bendraamžių. Ženkla, įspėjantys apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą, pateikti Pasiekimų apraše, padeda kryptingiau individualizuoti vaiko ugdymą ir (ar) konsultuotis su švietimo pagalbos specialistu (specialistais), prireikus nukreipti vaiką ugdymosi poreikiams įvertinti ir reikiamai pagalbai skirti.

Ugdymo pritaikymas kiekvienam vaikui

Pasiekimų aprašas padeda:

- gerinti ugdymo turinio prieinamumą kiekvienam vaikui,
- individualizuoti ugdymo turinį, procesą, priemones,
- siekti kryptingos maksimalios kiekvieno vaiko ugdymosi pažangos pagal jo galias.

Įstaigos ikimokyklinio ugdymo programos kūrimas ir tobulinimas

Vaiko ir vaikų grupės ugdymosi pasiekimų bei pažangos stebėjimas vadovaujantis Pasiekimų aprašu padeda pedagogams įstaigos ikimokyklinio ugdymo programoje tiksliau numatyti:

- ugdymo tikslą ir uždavinius,
- laukiamus vaikų ugdymosi pasiekimus,
- ugdymo turinį, būdus, formas, aplinką numatytiems ugdymosi rezultatams pasiekti.

Kryptingas ugdymo proceso planavimas

Vadovaudamiesi Pasiekimų aprašu pedagogai nustato kiekvieno vaiko ar vaikų grupės ugdymosi pasiekimus ir numato tolesnio vaikų ugdymosi žingsnius, kurie tampa gairėmis, padedančiomis planuoti vaikų ugdymą:

- kurti numatytiems vaiko ir vaikų grupės ugdymosi rezultatams pasiekti palankią aplinką,
- sudaryti sąlygas spontaniškai ir tikslingai vaikų veiklai,

- parinkti natūralius, vaiko prigimtį atitinkančius ugdymo būdus,
- į vaikų ugdymo procesą įtraukti tėvus, bendruomenės atstovus, reflektuoti kiekvieno vaiko ir vaikų grupės ugdymosi pasiekimus ir dalyvavimą ugdymo procese.

Vaikų ugdymosi rezultatų derinimas su tėvais

Pasiekimų aprašas padeda pedagogams vaiko ugdymą ir numatomus ugdymosi pasiekimus aptarti bei derinti su tėvais.

Tėvai, susipažinę su vaikų Pasiekimų aprašu, geriau supranta, ko galima tikėtis iš ikimokyklinio ugdymo, aktyviau išsako lūkesčius dėl vaiko ugdymo ir jo ugdymosi pasiekimų, įsitraukia į vaiko ugdymo procesą įstaigoje.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo dermė

Pasiekimų aprašas padeda užtikrinti tęstinumą bei dermę tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo.

Naudojantis Pasiekimų aprašu suderinami ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo uždaviniai, numatomi vaikų ugdymosi pasiekimai (kokių esminių gebėjimų, žinojimo ir supratimo, vertybinių nuostatų bus siekiama, kuo skirsis ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų lygis).

Pirminio pedagogų rengimo ir profesinės kvalifikacijos kėlimo kokybė

Studijuodami aukštosiose mokyklose ir tobulindami profesinę kvalifikaciją, pedagogai susipažįsta su Pasiekimų aprašu ir išmoka jį taikyti vaiko ugdymuisi stebėti, jo pasiekimams bei pažangai vertinti, ugdymo procesui tiksliau planuoti ir organizuoti, įstaigos ikimokyklinio ugdymo programai tobulinti ir kt.

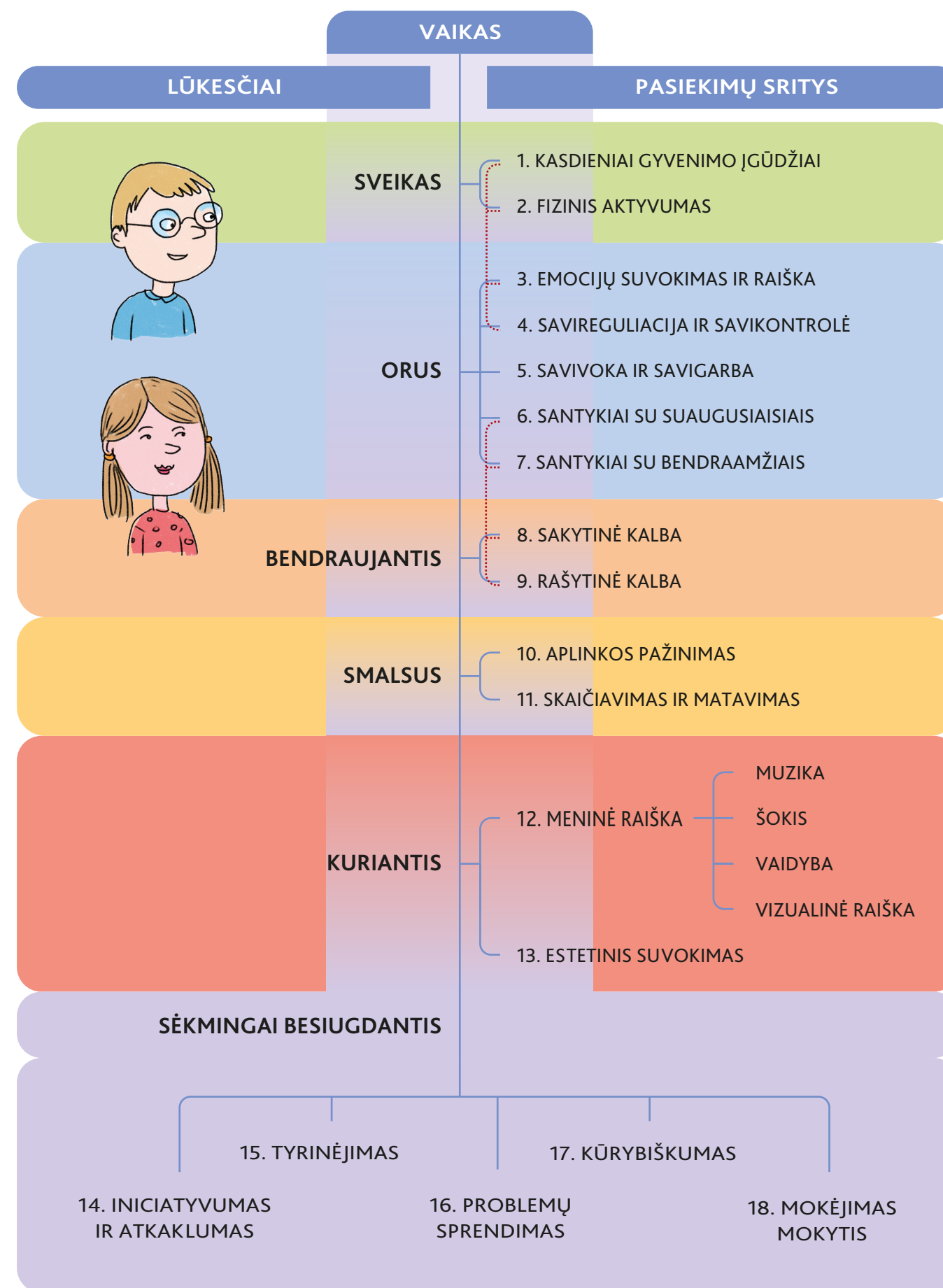
4. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMAI

Vaikų ugdymosi pasiekimai – tai ugdymosi procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios ir supratimas, nuostatos, apie kuriuos sprendžiame iš vaikų veiklos ir jos rezultatų.

Pasiekimų aprašą sudaro 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių (žr. paveikslą), išskirtų siekiant visu-
minio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiant į vaiko raidos bei ugdymosi ypatumus. Pasiekimų sritys
yra lygiavertės. Jos apima visus svarbiausius vaiko nuo gimimo iki šešerių metų pasiekimus, kurie sudaro
pamatą sėkmingai kompetencijų – socialinės, sveikatos, pažinimo, komunikavimo, meninės – plėtotei
priešmokykliniame ugdyme.

Pasiekimų apraše numatytos tokios vaiko ugdymosi pasiekimų sritys, kurių visuma laiduoja sėkmin-
gą vaiko asmenybės ugdymąsi. Geri vaiko ugdymosi pasiekimai:

- *fizinio aktyvumo ir kasdieninio gyvenimo įgūdžių srityse* garantuoja vaiko asmens gerovę – stiprina vaiko sveikatą, sveikos gyvensenos įgūdžius, gerina jo emocinę savijautą, tobulina vaiko judesius bei laikyseną, didina jo ištvermingumą;
- *savivokos ir savigarbos, emocijų suvokimo ir raiškos, savireguliacijos ir savikontrolės srityse* svarbūs vaiko pasitikėjimui savimi, geranoriškumui ir empatijai, didina vaiko veiklos tikslumą, planingumą, ištvermę, gebėjimą įveikti kliūtis;
- *santykių su suaugusiaisiais ir bendraamžiais srityse* padeda vaikui išmokti būti greta ir kartu su kitais, lengviau prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos, įgyti lyderio savybių;
- *sakytinės ir rašytinės kalbos srityse* padeda vaikui pažinti aplinkinį pasaulį, tenkinti bendravimo ir savirealizacijos poreikį, keistis sumanymais, idėjomis, perimti tautos kultūros paveldą bei gimtosios kalbos modelį, kloja vaiko mokymosi pagrindus;
- *aplinkos pažinimo srityje* padeda vaikui orientuotis kasdienio gyvenimo situacijose, suprasti gamtinę ir sociokultūrinę aplinką, žadina pagarbą gyvybei, meilę gimtinei, skatina norą pažinti, mokytis;

- *skaičiavimo ir matavimo srityje* laiduoja vaiko mąstymo nuoseklumą, tikslumą ir lankstumą, skatina vaiko norą pažinti ryšių ir santykių tarp daiktų ir reiškinių dėsningumus bei garantuoja sėkmingesnį mokymąsi mokykloje;
- *estetinio suvokimo ir meninės raiškos srityse* praturtina jo vaizduotės ir emocinį pasaulį, plėtoja saviraiškos bei kūrybinės veiklos galimybes, padeda atsiskleisti vaiko individualumui, unikalumui;
- *iniciatyvumo ir atkaklumo srityje* padeda vaikui susirasti įdomios veiklos, naujos informacijos, įveikti kliūtis ir pasiekti užsibrėžtų tikslų;
- *tyrinėjimo srityje* padeda stebėti, eksperimentuoti, ieškoti atsakymų į kilusius klausimus, atrasti naujus dalykus, daryti išvadas, t. y. įvaldyti savęs ir aplinkos pažinimo būdus;
- *problemų sprendimo srityje* padeda vaikui savarankiškai įžvelgti kasdienio gyvenimo ir ugdymosi problemas, rasti tinkamus jų sprendimo būdus ir patirti sėkmę;
- *kūrybiškumo srityje* išlaisvina vaiko vaizduotę, mąstymą, skatina originalumą bei unikalios savi-
raišką, prigimtinių talentų plėtojimą;
- *mokėjimo mokytis srityje* laiduoja mokymosi motyvaciją ir sėkmę, skatina aiškintis, ką jau moka, žino, ką norėtų ir kaip galėtų išmokti.

Ugdydami vaiką, siekiame, kad jis augtų **orus, smalsus, bendraujantis, sveikas, kuriantis, sėkmingai besiugdantis**. Vadovaujantis šiais ugdymo siekiais, ugdymosi pasiekimų sritys sąlygiškai jungiamos į 6 grupes (žr. paveikslą). Pasiekimų grupė „sėkmingai besiugdantis“ vaikas jungia **nuostatas ir gebėjimus**, susijusius su visomis kitomis pasiekimų sritimis.

Išskirtos ugdymosi pasiekimų sričių grupės atitinka socialinę, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo ir stiprinimo, meninę, mokėjimo mokytis kompetencijas.

Kurdami ir atnaujindami įstaigos ikimokyklinio ugdymo programas pedagogai ir kiti ugdytojai vaikų pasiekimus į grupes gali jungti ir kitaip. Galimybė Pasiekimų apraše pateiktus 18 gebėjimų laisvai jungti į grupes padeda išsaugoti svarbų šalies ikimokyklinio ugdymo pasiekimą – skirtingus organizacinius vaikų ugdymo modelius ir įstaigos ikimokyklinio ugdymo programų įvairovę.

5. ŠEŠERIŲ METŲ VAIKO UGDYMO SI PASIEKIMAI

Lentelėje pateiktas šešerių metų vaiko ugdymosi pasiekimų sąvadas. Kiekvienoje iš 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių pateikiamos vertybinės nuostatos ir gebėjimai, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki šešerių metų.

Vaiko ugdymosi pasiekimų sritis Pasiekimų apraše – tai vaiko ugdymuisi svarbi sritis, kurioje išskirta vertybinė nuostata ir esminis gebėjimas.

Vertybinė nuostata – tai ugdymo ir ugdymosi procese įgytas nusiteikimas, polinkis, požiūris, išreiškiantis vaiko santykį su savimi, su kitais ir su aplinka.

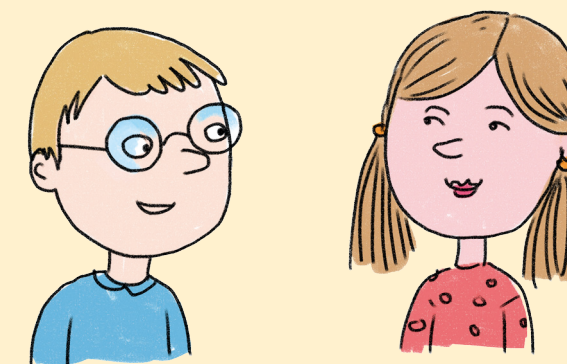
Esminis gebėjimas – tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymosi pasiekimų sričių įgytas svarbiausias vaiko gebėjimas ką nors daryti, veikti, elgtis, kurti.

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA <i>Vertybinė nuostata.</i> Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. <i>Esminis gebėjimas.</i> Atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).	1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI <i>Vertybinė nuostata.</i> Noriai ugdosi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius. <i>Esminis gebėjimas.</i> Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudoja tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	2. FIZINIS AKTYVUMAS <i>Vertybinė nuostata.</i> Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrų veiklą ir žaidimus. <i>Esminis gebėjimas.</i> Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.	14. INICIATYVUMAS IR ATAKLUMAS <i>Vertybinė nuostata.</i> Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais. <i>Esminis gebėjimas.</i> Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.
4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ <i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį. <i>Esminis gebėjimas.</i> Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiauđrinęs geba nusiraminti.	12. MENINĖ RAIŠKA <i>Vertybinė nuostata.</i> Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje. <i>Esminis gebėjimas.</i> Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	13. ESTETINIS SUVOKIMAS <i>Vertybinė nuostata.</i> Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. <i>Esminis gebėjimas.</i> Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.	17. KŪRYBIŠKUMAS <i>Vertybinė nuostata.</i> Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą. <i>Esminis gebėjimas.</i> Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinė nuostata.
Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas.
Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata.
Nusiteikęs ieškoti išeikių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas.
Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS

Vertybinė nuostata.
Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.

Esminis gebėjimas.
Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastose aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariausi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

8. SAKY TINĖ KALBA

Vertybinė nuostata.
Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas.
Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiaisiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

9. RAŠY TINĖ KALBA

Vertybinė nuostata.
Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas.
Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

15. TYRINĖJIMAS

Vertybinė nuostata.
Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas.
Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Vertybinė nuostata.
Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas.
Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariausi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

10. APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinė nuostata.
Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas.
Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybinė nuostata.
Nusiteikęs pasaulį pažinti skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas.
Geba skaičiuoti daiktus, palygti daiktų grupes pagal kiekį, vartoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinė nuostata.
Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.

Esminis gebėjimas.
Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

6. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMŲ ŽINGSNIAI

Pasiekimų apraše pateikti vaiko ugdymosi pasiekimų žingsniai, kurie rodo vaiko pažangą nuo gimimo iki šešerių metų. Ugdymosi pasiekimų žingsniuose aprašomi ikimokyklinio ugdymo auklėtojų ir kitiems pedagogams aiškiai matomi ir atpažįstami vaiko ugdymosi pasiekimai – žinios ir supratimas, gebėjimai, vertybinės nuostatos.

Vaikų nuo gimimo iki trejų metų gebėjimai yra integralūs, vaikų nuo trejų iki šešerių metų gebėjimai labiau diferencijuoti. Dėl šios priežasties santykinai išskiriami du vaiko gebėjimų formavimosi laikotarpiai. 1–3 žingsniuose aprašomi vaikų nuo gimimo iki trejų metų pasiekimai, 4–6 žingsniuose pateikti vaikų nuo trejų iki šešerių metų pasiekimai.

Vaikų ugdymosi pasiekimų žingsnių siejimas su amžiumi yra sąlyginis.

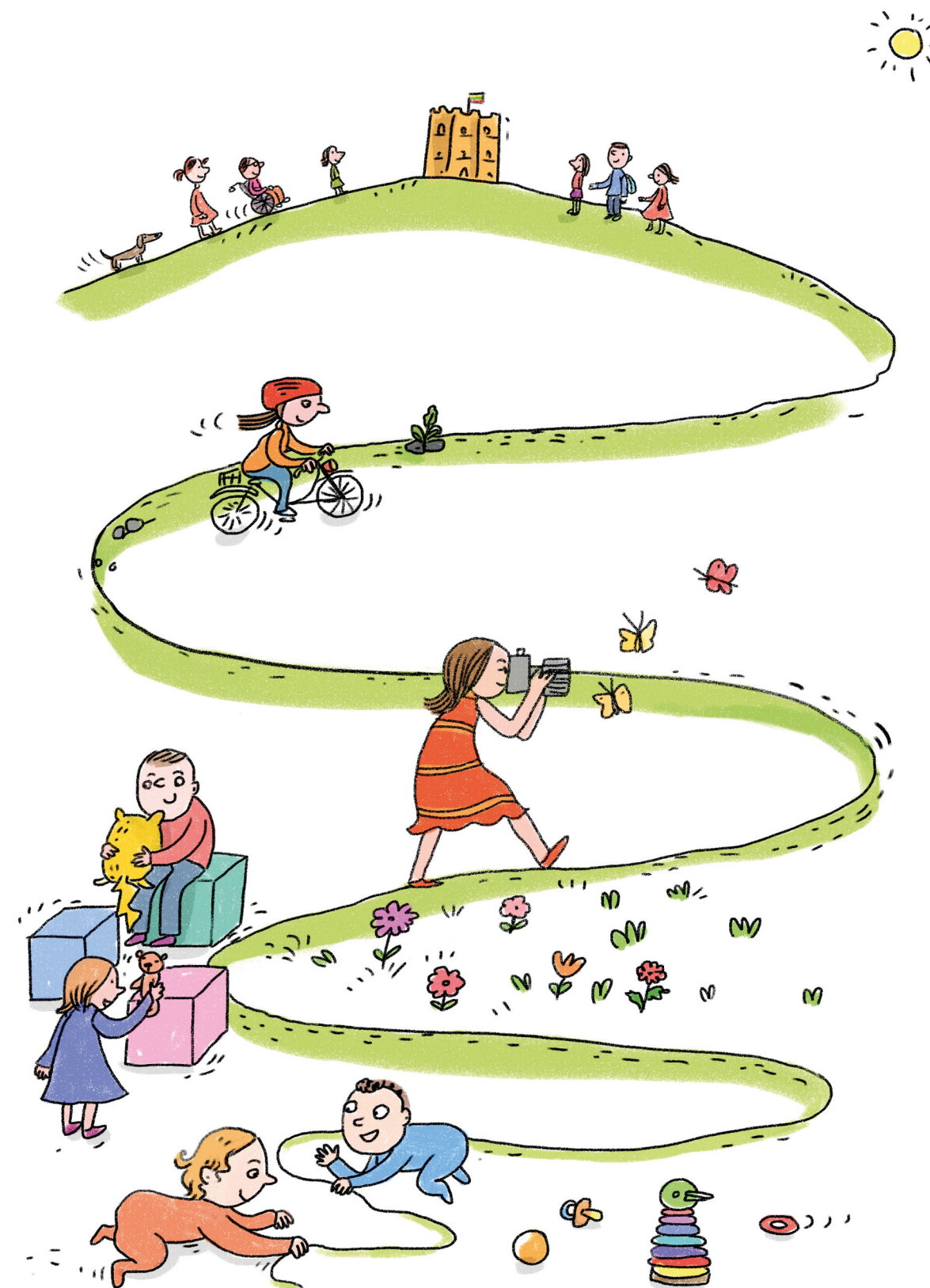
Dauguma šešiamečių vaikų sėkmingai pasiekia šeštajame ugdymosi pasiekimų žingsnyje numatytą žinojimo ir supratimo, nuostatų ir gebėjimų.

Kai kurie šešiamečiai gali būti pasiekę tik penktajame ar ketvirtajame ugdymosi pasiekimų žingsnyje numatytą žinojimo ir supratimo, nuostatų ir gebėjimų. Šių vaikų ugdymasis priešmokyklinėje grupėje nuosekliai tęsiamas, atsižvelgiant į tai, kurio žingsnio pasiekimus jau yra įgijęs vaikas.

Dalis penkiamečių gali būti pasiekę šeštajame žingsnyje numatytus ugdymosi rezultatus. Kad ikimokyklinio ugdymo auklėtojai ir kiti pedagogai žinotų, kokių ugdymosi rezultatų siekti toliau, Pasiekimų apraše pateiktas septintasis ugdymosi pasiekimų žingsnis. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojas turėtų individualizuoti šeštąjį žingsnį pasiekusių vaikų ugdymąsi, atsižvelgdamas į jų turimus gebėjimus, žinias bei supratimą, pateikdamas jiems sudėtingesnę ugdymo turinį.

Toliau lentelėse aprašyti šeši vaiko ugdymosi pasiekimų žingsniai. Lentelėse po šeštojo žingsnio nurodyta vertybinė nuostata ir esminis gebėjimas, kurių link „žingsniuoja“ vaikas.

Lentelės pabaigoje pateiktas septintojo pasiekimų žingsnio aprašymas.

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai – tai vaiko sveikatai saugoti ir stiprinti būtini įpročiai ir elgesys.

Vaiko asmeniniai mitybos ir valgymo įgūdžiai formuojasi vaikui mokantis pačiam valgyti, pasirenkant tai, ką jis norėtų valgyti iš jam siūlomų patiekalų, produktų, mokantis gražiai elgtis prie stalo (pasakyti „skanaus“, „ačiū“, paimti ir taisyklingai laikyti stalo įrankius, stengtis valgyti tvarkingai, gerti iš puodelio, naudotis servetėle ir pan.).

Kūno švaros ir aplinkos tvarkos įpročius vaikas ugdosi mokydamasis savarankiškai apsirengti ir nusirengti, susitvarkyti savo žaislus ir žaidimo, veiklos vietą, pratindamasis laikytis asmens higienos.

Vaiko **saugus elgesys** formuojasi suaugusiesiems mokant saugiai elgtis su vaistais, įvairiais daiktais ir priemonėmis, saugiai pereiti gatvę, padedant atpažinti artimiausioje aplinkoje pasitaikančias pavojingas ir grėsmingas saugumui situacijas.

Taisyklinga laikysena nebūna įgimta, ji formuojasi vaikui augant ir vystantis, nuo pačių pirmųjų gyvenimo metų. Vaiko raumenys yra silpni ir greitai pavargsta, ypač ilgiau būnant vienoje padėtyje (pvz., ilgai sėdint prie kompiuterio), todėl svarbu mokyti vaiką taisyklingai sėdėti, stovėti tiesiai, neįsitempus.

Kasdienio gyvenimo įgūdžių srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai,
- kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai,
- saugaus elgesio įgūdžiai,
- taisyklinga kūno laikysena.

	Žingsniai	Kasdienio gyvenimo įgūdžių srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.
	2-asis žingsnis	• Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. • Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.
	3-iasis žingsnis	• Savarankiškai valgo ir geria. Pradedą naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. • Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.

	Žingsniai	Kasdienio gyvenimo įgūdžių srities pasiekimai
4–6 metai	4-asis žingsnis	• Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. • Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluostosi rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. • Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.
	5-asis žingsnis	• Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviuoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluostosi rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. • Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.
	6-asis žingsnis	• Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluostosi rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojami veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. • Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.
	Vertybinė nuostata	Noriai ugdosi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.
	Esminis gebėjimas	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.
	7-asis žingsnis	• Tvarkingai valgo, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. • Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas, prausiasi, šukuojasi. Savarankiškai tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna. Suaugusiųjų padedamas arba savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir gyvūnais. • Kad būtų sveikas, stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.

2. FIZINIS AKTYVUMAS

Fizinis aktyvumas, judėjimas yra vienas iš svarbiausių prigimtinių vaiko poreikių, todėl būtina skatinti tiek spontanišką, tiek pedagogo tikslingai inicijuojamą vaiko fizinį aktyvumą.

Fizinis aktyvumas užtikrina stambiosios motorikos įgūdžių, tokių kaip ėjimas, bėgimas, šokinėjimas, pusiausvyros išlaikymas judant, laipiojimas aukštyn ir žemyn, važinėjimas triratuku, dviratuku, **ugdymąsi**.

Fizinis aktyvumas skatina fizinių vaiko savybių, tokių kaip lankstumas, vikrumas, ištvermė, greitumas, judesių koordinacija, pusiausvyra, **ugdymąsi**. **Aktyvi vaikų veikla skatina smulkiosios motorikos įgūdžių**, tokių kaip pirštų, delno, riešo, koordinuotų akių ir rankos judesių, gebėjimo naudoti piešimo, rašymo priemones, kirpti žirkklėmis, **ugdymąsi**.

Fizinio aktyvumo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės,
- smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų-akių koordinacija.

	Žingsniai	Fizinio aktyvumo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. • Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stukseina, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.
	2-asis žingsnis	• Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. • Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gaudo kamuolį.

	Žingsniai	Fizinio aktyvumo srities pasiekimai
4–6 metai	3-iasis žingsnis	• Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispidamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. • Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto, gaudo kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.
	4-asis žingsnis	• Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. • Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnėja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.
	5-asis žingsnis	• Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. • Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.
	6-asis žingsnis	• Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. • Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.
	Vertybinių nuostatų	Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.
	Esminis gebėjimas	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.
	7-asis žingsnis	• Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje. Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir mojuoja rankomis, kaspinais). Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir (ar) kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“). • Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. Tiksliai kopijuoja formas, raides. Meta ir kartais pataiako kamuolį į krepšį, vartus, taikinį.

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Įvairias emocijas – džiaugsmą, pyktį, liūdesį, pavydą, gėdą, kaltę, meilę – vaikai jaučia nuo kūdikystės.

Emocinėms būsenoms būdingas sužadinimas, kurį vaikai jaučia fiziškai – kaip energijos antplūdį arba energiją slopinantį sunkumą, dažną ar ramų širdies plakimą ir kt. Šioms būsenoms būdinga **išorinė raiška**, t. y. išoriniai emocijų ženklai (šypsena, suraukti antakiai, sugniaužti kumščiai ir kt.), ir veiksmai, poelgiai, t. y. kitam pasakyti žodžiai, santūrus ar agresyvūs veiksmai ir kt.

Emocinėms būsenoms taip pat būdinga **sąmoningai jas išgyventi** – bandyti susivokti, ką ir dėl ko jauti, kokios emocijos ar jausmai užvaldė, gebėti tai išreikšti žodžiais, pasakyti kitam.

Emocijų suvokimo ir raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas,
- kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos,
- savo bei kitų nuotaikų ir jausmų apmąstymas.

	Žingsniai	Emocijų suvokimo ir raiškos srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. • Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).

	Žingsniai	Emocijų suvokimo ir raiškos srities pasiekimai
4–6 metai	2-asis žingsnis	• Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. • Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.
	3-iasis žingsnis	• Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. • Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nu- liūdes).
	4-asis žingsnis	• Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. • Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supran- ta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). • Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).
4–6 metai	5-asis žingsnis	• Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. • Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakvie- čia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). • Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.
	6-asis žingsnis	• Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. • Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi ki- tas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. • Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
Vertybinė nuostata		Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.
Esminis gebėjimas		Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).
	7-asis žingsnis	• Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų raiška. • Atpažįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. • Atpažįsta kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliiepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus).

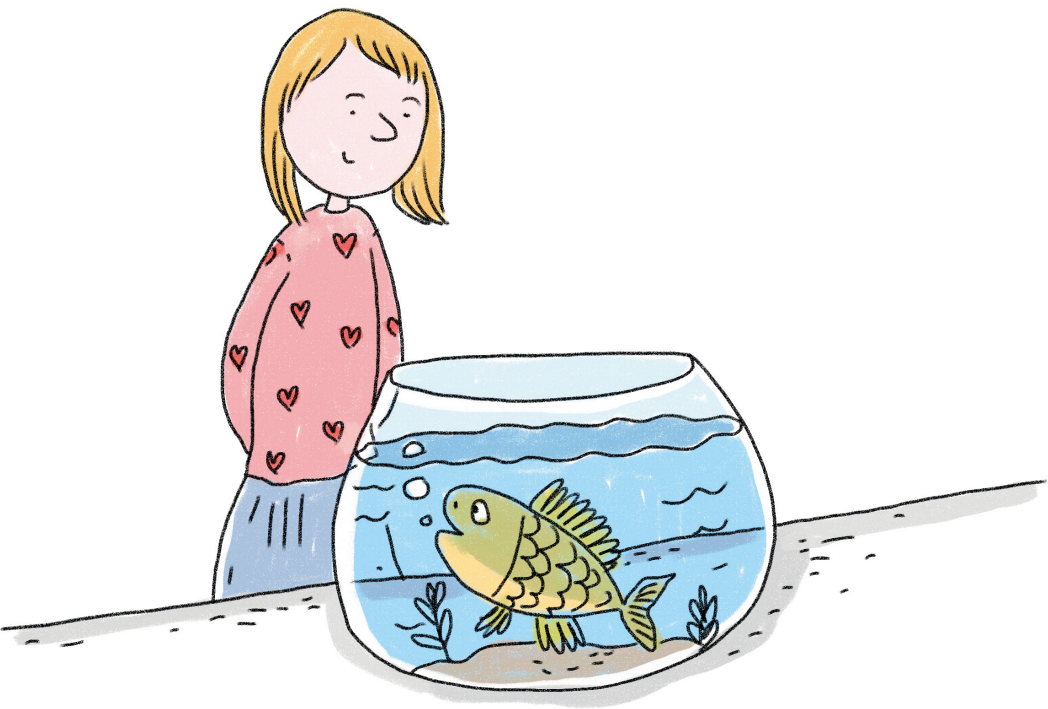
4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vaikystėje savikontrolėi aktualūs du procesai: asmeninė vidinė kontrolė ir išorinė kontrolė.

Asmeninės vidinės kontrolės jausmas – tai jausmas, kad **mes patys kontroliuojame savo gyvenimo aplinkybes**. **Išorinės kontrolės jausmas** – manymas, kad **mūsų gyvenimą valdo** sėkmingai ar nesėkmingai susiklosčiusių aplinkybių visuma ar **kitų veiksmai**. Ikimokyklinio amžiaus vaikai iš pradžių natūraliai priklauso nuo suaugusiųjų, t. y. išorinės kontrolės, tačiau ugdydamiesi jie vis labiau suvokia, kad patys gali kontroliuoti daugelį savo gyvenimo situacijų.

Savireguliacijos ir savikontrolės srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti,
- jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė,
- gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.

	Žingsniai	Savireguliacijos ir savikontrolės srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. • Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.
	2-asis žingsnis	• Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. • Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.

	Žingsniai	Savireguliacijos ir savikontrolės srities pasiekimai
4–6 metai	3-iasis žingsnis	• Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatin-ka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. • Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savi-mi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pa-sako suaugusiajam ir kt.). • Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.
	4-asis žingsnis	• Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. • Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situa-cijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. • Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi gru-pėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žai-dimo taisyklių.
	5-asis žingsnis	• Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. • Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmis. Ramioje situa-cijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. • Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisy-klių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suau-gusiųjų priežiūros.
	6-asis žingsnis	• Pats taiko įvairesnius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akva-riumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis ir kt.). • Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išečių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. • Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiš-kai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.
	Vertybinė nuostata	Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.
	Esminis gebėjimas	Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.
	7-asis žingsnis	• Susijaudinęs, išsigandęs, sutrikęs bando nusiraminti ir ieškoti pagalbos. • Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinus emocijų ir jausmų reiškimo būdus. Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas asmuo įvairiose situacijose. • Supranta, kad skirtingose vietose (darželyje, mokykloje ir kt.) yra kitokia tvarka, kitos taisyklės, linkęs jas suprasti ir jų laikytis.

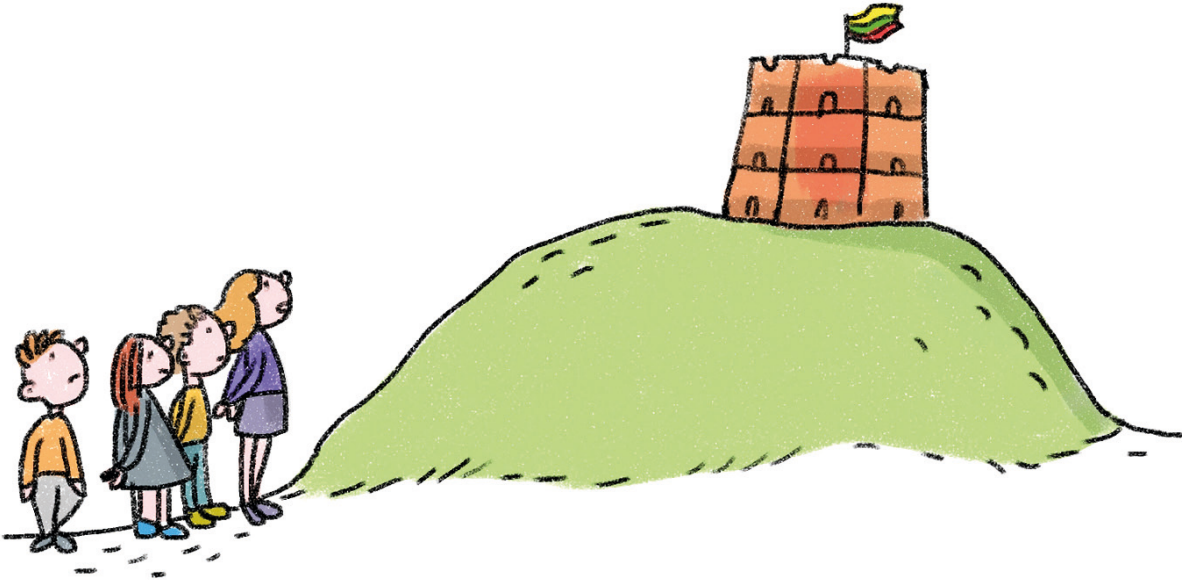
5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vaiko savivoka ir savigarba yra svarbiausias jo asmenybinės raidos komponentas.

Jį sudaro keli pagrindiniai aspektai: savivoka, savivaizdis, savigarba. **Savivoka** – tai savo buvimo (aš esu, buvau, būsiu), atskirumo nuo kitų, unikalumo, asmeninio, lytinio, tautinio tapatumo jausmas. **Savivaizdis** – tai savo kūno, fizinės išvaizdos, jausmų, minčių, norų, ketinimų, savybių, gebėjimų, veiklos, ryšių su šeimos, grupės, bendruomenės nariais supratimas ir gebėjimas apie juos kalbėti. **Savigarba** – tai santykis su savimi, pasitikėjimas savimi ir savo gebėjimais, didžiavimasis savimi ir tikėjimas, kad kiti tave vertina palankiai.

Ugdantis savivoką ir savigarbą stiprėja:

- vaiko asmeninio tapatumo jausmas,
- bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas,
- pozityvus savęs vertinimas.

	Žingsniai	Savivokos ir savigarbos srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. • Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, kryžtauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.
	2-asis žingsnis	• Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. • Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.

	Žingsniai	Savivokos ir savigarbos srities pasiekimai
4–6 metai	3-iasis žingsnis	• Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. • Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.
	4-asis žingsnis	• Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). • Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.
	5-asis žingsnis	• Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). • Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. • Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.
	6-asis žingsnis	• Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. • Save apibūdina, nusakydamas fizinės ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. • Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).
Vertybinė nuostata		Save vertina teigiamai.
Esminis gebėjimas		Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.
	7-asis žingsnis	• Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. • Supranta savo augimą, pasako, kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia. • Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei (močiutės, seneliai, tetos, pusbroliai, pusseserės), gimtinei. • Ima suprasti, ką jis pats gali padaryti, pakeisti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso. • Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam (kalbančiam kita kalba, kitokios išvaizdos vaikui ir kt.).

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS

Vaiko santykiai su suaugusiaisiais **apima šiltus artimus emocinius ryšius**.

Vaikas **prisiriša prie jam artimų suaugusiųjų**, su jais jaučiasi saugus, juos gerbia, myli, tikisi pagalbos sudėtingose situacijose. Vėliau vaikas **kuria partnerystės santykius su suaugusiuoju**. Vaikas moko- si suprasti suaugusįjį, tuo pačiu mokosi ir atsiskirti nuo jo, turėti savą pasaulį.

Santykių su suaugusiaisiais srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais, abipusė pagarba,
- gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su pedagogais,
- žinojimas, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

	Žingsniai	Santykių su suaugusiaisiais srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. • Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.
	2-asis žingsnis	• Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. • Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritrimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. • Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.

	Žingsniai	Santykių su suaugusiaisiais srities pasiekimai
4–6 metai	3-iasis žingsnis	• Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. • Drąsiai veikia, rizikuoja, išbanda ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. • Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
	4-asis žingsnis	• Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. • Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
	5-asis žingsnis	• Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsi- klausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai lai- kosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. • Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.
	6-asis žingsnis	• Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiaisiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. • Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.
	Vertybinių nuostatų	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.
	Esminis gebėjimas	Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.
	7-asis žingsnis	• Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiaisiais. • Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. • Patys pasiūlo suaugusiesiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. • Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą. • Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

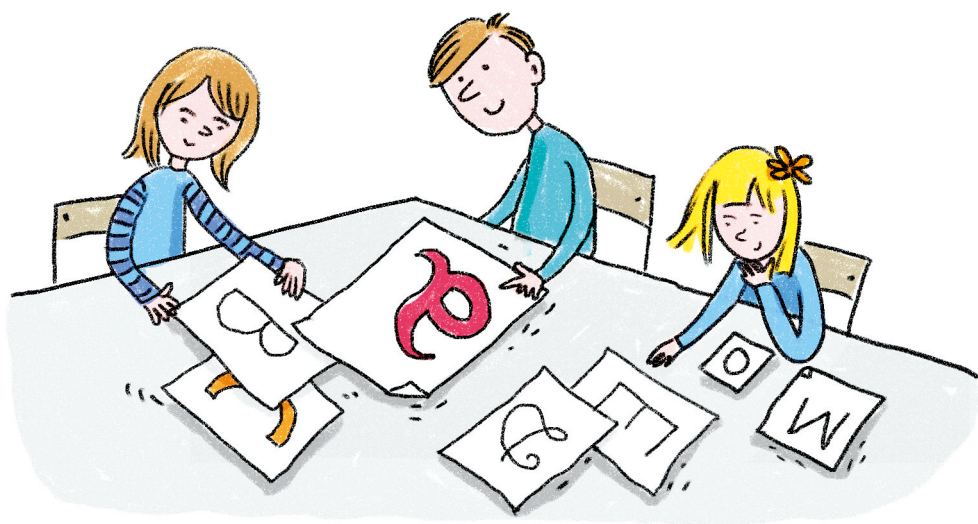
7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Išimokyklinio amžiaus vaikai mokosi užmegzti artimus ryšius su bendraamžiais.

Vaikai simpatizuoja vienas kitam. Simpatizavimas yra vienpusis ryšys, kai vienas vaikas domisi kitu, yra jam palankus. Vaikai **mokosi užmegzti ir palaikyti draugystę su vienu ar keliais vaikais.** Jie mokosi suprasti draugą ir jam atsiskleisti, atrasti bendrų interesų, žaisti bendrus žaidimus bei sėkmingai spręsti kilusius nesutarimus. Vaikai **mokosi palaikyti geranoriškus santykius** su visais grupės vaikais.

Santykių su bendraamžiais srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais,
- gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus,
- gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais.

	Žingsniai	Santykių su bendraamžiais srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.
	2-asis žingsnis	• Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.
	3-iasis žingsnis	• Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. • Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. • Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.

	Žingsniai	Santykių su bendraamžiais srities pasiekimai
4–6 metai	4-asis žingsnis	• Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). • Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariai dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. • Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.
	5-asis žingsnis	• Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. • Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tiksliai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislo arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. • Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.
	6-asis žingsnis	• Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. • Taikiai diskutuoja, tariai, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.
	Vertybinė nuostata	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.
	Esminis gebėjimas	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariai, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
	7-asis žingsnis	• Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. • Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio supratimą. • Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, mandagiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais (dalijasi žaislais, tariai, supranta kitų norus, derina veiksmus). • Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Pastebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.

8. SAKY TINĖ KALBA

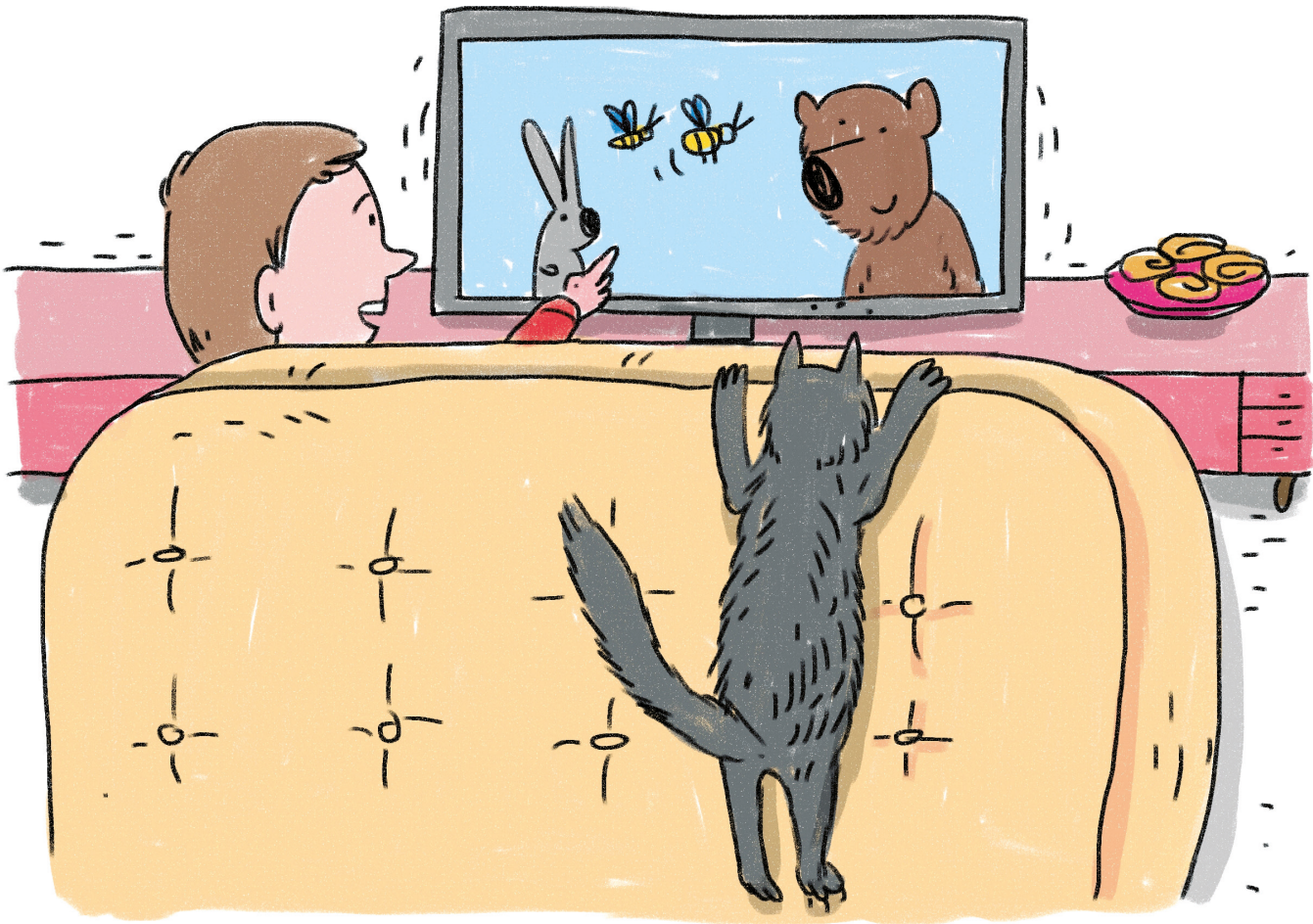
Sakytinė kalba – tai pagrindinė žmonių bendravimo priemonė.

Ja išsakomi norai, reikalavimai, prašymai, emocijos, jausmai ir kt. Kalbėdamiesi gauname ir perduo-
dame informaciją, samprotaujame, darome išvadas, žodžiai padeda įsiminti ir saugoti žinias apie pasaulį.

Vaiko sakytinė kalba – tai vaiko klausymas ir kalbėjimas. Klausydamas ir kalbėdamas vaikas pratinasi
išgirsti ir suprasti, ką sako kitas, mokosi kalbėti pats.

Sakytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- aplinkinių kalbėjimo, skaitymo klausymasis,
- kalbėjimo atpažinimas ir supratimas,
- natūralus vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie savo patirtį ir išgyvenimus,
- vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie supančią aplinką, jos objektus, įvykius,
- kalbėjimas laikantis perprastų kalbos taisyklių,
- tautosakos ir grožinės literatūros kūrinių deklamavimas, sekimas, pasakojimas.

	Žingsniai	Sakytinės kalbos srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	Klausymas • Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. • Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmais atsakyti į klausimus. Kalbėjimas • Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. • Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydi juos judesiu.
	2-asis žingsnis	Klausymas • Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvrtarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. Kalbėjimas • Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. • Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. • Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinius.
	3-iasis žingsnis	Klausymas • Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinių, naujų žodžių. • Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. Kalbėjimas • 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. • Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. • Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. • Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraštkius.
4–6 metai	4-asis žingsnis	Klausymas • Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. • Pradeda išklausyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.

	Žingsniai	Sakytinės kalbos srities pasiekimai
		Kalbėjimas - Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. - Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. - Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. - Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.
	5-asis žingsnis	Klausymas - Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. - Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. Kalbėjimas - Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. - Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. - Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. - Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštukus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.
	6-asis žingsnis	Klausymas - Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. - Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. Kalbėjimas - Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta.

	Žingsniai	Sakytinės kalbos srities pasiekimai
		- Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. - Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. - Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.
	Vertybinių nuostatų	Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.
	Esminis gebėjimas	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.
	7-asis žingsnis	Klausymas - Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusiųjų kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi TV ir radijo laidų vaikams. - Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurds, humorą, fantazijas, palyginimus, žodžių daugiareikšmiškumą. - Išklauso ir supranta 3–4 dalių verbalinę instrukciją. - Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį, kad jame veikia skirtingi veikėjai, kad yra tam tikra veiksmo vieta. - Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą. Kalbėjimas - Kalba, pasakoja apie tai, kas patirta (nutikimus, susitikimus, įspūdžius, veiklą) įvykių eilės seka. Kalbasi apie tai, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Paaiškina konflikto, nesutarimo esmę, svarsto, tariasi. Nusako žaidimo, veiklos taisykles. - Pasakoja kelių įvykių istorijas, pasakojimą palydi pantomima. - Kalbasi apie spaudinių iliustracijas, fotoalbumų nuotraukas, skelbimus, simbolius gatvėse, parduotuvėse ir kt., apibūdina, aiškina. - Pagal taisykles kalbasi telefonu. - Taisyklingai vartoja įvairias konstatuojamųjų ir klausiamųjų sakinių formas (kada, kur, kaip ir kt.). Kuria naujus žodžius pagal perprastas žodžių darybos taisykles. Išgirsta visus garsus žodyje ir pasako juos eilės tvarka. - Girdėtų kūrinių kalbinės raiškos elementus vartoja pokalbiuose, svarstymuose, erzinimuose ir kt. Atpasakodamas kūrinį, vartoja įprastus kūrinio pradžiai ar pabaigai posakius. Deklamuoja modernius eilėraščius. - Žaidžia kalba – rimais, ritmais, kuria naujus žodžius.

9. RAŠY TINĖ KALBA

Rašytinė kalba – tai vaiko rašymas ir skaitymas.

Ji perprantama natūralioje aplinkoje, savarankiškoje paties vaiko veikloje, atsiradus ar sužadinus poreikį kažką parašyti ir perskaityti. **Rašymas prasideda pirmomis vaiko braukomomis linijomis**, taškeliais, kraigalionėmis, atsitiktinai parašytais raidžių elementais, nukopijuotomis raidėmis. **Skaitymas** ikimokyklinio amžiaus vaikui – **tai simbolių, brėžinių prasmės suvokimas**, pirmųjų trumpų žodžių ir raidžių atpažinimas ir siejimas su garsais.

Skaitymo mokymosi sėkmę lemia vaiko įgudimas klausyti ir kalbėti bei jo gyvenimiška patirtis. Kad vaikas mokytųsi skaityti, jis nuolat skatinamas papasakoti apie savo keverzones, piešinėlius, knygų iliustracijas, imituoti skaitymą, pačiam skaitinėti ir pan.

Rašytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- domėjimasis skaitymu, raidėmis, žodžiais bei įvairiais simboliais ir jų reikšmėmis,
- domėjimasis rašymu, raidžių bei žodžių rašinėjimas, įvairių simbolių braižymas ar piešimas,
- trumpų žodelių skaitymas.

	Žingsniai	Rašytinės kalbos srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	Skaitymas • Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiaisiais. Rašymas • Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.
	2-asis žingsnis	Skaitymas • Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradedą atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygėlę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. Rašymas • Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lapę.
	3-iasis žingsnis	Skaitymas • Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius. Rašymas • Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigloja vertikalias ir horizontalias linijas.
4–6 metai	4-asis žingsnis	Skaitymas • Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. Skaito knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradedą jais manipuluoti įvairioje veikloje. Rašymas • Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.) Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradedą manipuluoti įvairioje veikloje.
	5-asis žingsnis	Skaitymas • Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. • Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygėlėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. Rašymas • Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.).

Žingsniai	Rašytinės kalbos srities pasiekimai
	Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raides. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.)
6-asis žingsnis	Skaitymas - Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais teksta, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį, kaip atskirų raidžių junginį. - Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. Rašymas - Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.
Vertybinė nuostata	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.
Esminis gebėjimas	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.
7-asis žingsnis	Skaitymas - Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius (kalendorius, žurnalus ir kt.). Supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.). Atpažįsta ir pavadina keletą įvairių šriftu parašytų raidžių (didžiųjų ir mažųjų, spausdintų ir rašytinių). Atpažįsta ir pavadina kelis skiriamuosius ženklus (klaustuką, šauktuką, tašką). - Imituodamas skaitymą, pagal knygos iliustracijas kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Imituodamas skaitymą, kuria savo pasakojimą, susijusį su patirtimi, fantazuoja. Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando perskaityti trumpus, jam reikšmingus žodžius (savo vardą, artimųjų vardus, adresą ir kt.). Rašymas - Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Piešiniuose, po darbais, įvairiuose laiškeliuose, pranešimuose ar kvietimuose rašo atskiras raides, savo vardą, elementarius žodelius. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.

10. APLINKOS PAŽINIMAS

Aplinkos pažinimas glaudžiai siejasi su tyrinėjimo ir mokėjimo mokytis gebėjimais.

Noras sužinoti, išmokti, suprasti, kas vyksta aplinkui, yra aplinkos pažinimo pamatas. Nereikėtų galvoti, kad aplinkos pažinimas – tai pavadinimų, faktų ir kitos informacijos įsiminimas. Tokios žinios bus bevertės, jeigu vaikas neišmoks mąstyti, pritaikyti to, ką sužinojo apie aplinką, pasirinkti.

Gilus aplinkos pažinimas susideda iš:

- **domėjimosi** socialine, kultūrine, gamtine aplinka, **noro ją tyrinėti ir pažinti**;
- **pagarbos gamtai ir gyvybei**, žmonių sukurtai aplinkai, **tolerancijos įvairių kultūrų, lyties, socialinių ir amžiaus grupių žmonėms**;
- **gebėjimo mąstyti, samprotauti**, remiantis informacija, spręsti problemas, nusakyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais ir kitomis priemonėmis;
- **žinių apie aplinką**, jos raidą, aplinkos pažinimo būdų, savo šeimos, savęs, kaip bendruomenės nario, suvokimo, savo teisių bei pareigų **žinojimo**;
- **aplinkos pažinimo būdų žinojimo** bei supratimo, gebėjimo pritaikyti žinias.

Aplinkos pažinimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- socialinės aplinkos pažinimas,
- gamtinės aplinkos pažinimas,
- pagarba gyvybei ir aplinkai.

	Žingsniai	Aplinkos pažinimo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. • Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. • Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.
	2-asis žingsnis	• Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojami (šukos, šaukštas, nosinaitė).
	3-iasis žingsnis	• Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.
4–6 metai	4-asis žingsnis	• Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. • Atpažįsta gamtoje ar paveikluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).
	5-asis žingsnis	• Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. • Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip juos naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra).
	6-asis žingsnis	• Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. • Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes. • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą.

	Žingsniai	Aplinkos pažinimo srities pasiekimai
		• Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. • Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. • Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. • Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. • Mokosi rūšiuoti atliekas.
	Vertybinė nuostata	Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.
	Esminis gebėjimas	Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.
	7-asis žingsnis	• Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausius bruožus (miške vyrauja medžiai ir krūmai, pievose – žolės; vandens telkinių augalai gali augti tik panirę ar pusiau panirę į vandenį ir pan.). • Suaugusiųjų padedamas pastebi požymius, kurie rodo augalų bei gyvūnų prisitaikymą gyventi sausumoje ar vandenyje. • Nurodo kelis gyvūnus, kurie minta tik augalais, ir kelis, kurie minta kitais gyvūnais ir vadinami plėšrūnais. • Atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus bei gyvūnus, valgomuosius grybus. • Paaiškina, kad nežinomų augalų uogų ir grybų negalima ragauti, nes jie gali būti nuodingi. • Paaiškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus. • Nusako, iš ko ir kaip gaminama duona, pieno produktai. • Noriai tyrinėja medžiagų savybes, daiktų sandarą ir apie tai samprotauja, aiškina kodėl; pateikia (ne)tirpstančių medžiagų, vandenyje (ne)skęstančių daiktų pavyzdžių. • Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). Nusako, kaip skiriasi orai kitose pasaulio šalyse. • Paaiškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę; samprotauja, kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių. • Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje, išvykose, noriai dalyvauja tvarkant ir puošiant aplinką. • Paaiškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles, esant galimybėms jas rūšiuoja. • Samprotauja apie profesijos pasirinkimą, kokių savybių reikia žmonėms, dirbantiems įvairius darbus. • Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų ir kitose šalyse. • Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais, gali apie kelis trumpai papasakoti. • Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. • Bando prisiimti atsakomybę už bendrą darbą, stengiasi prisidėti, dalyvauti ikimokyklinės įstaigos ir vietos bendruomenės talkose, šventėse ir kituose renginiuose.

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Pažinimo procesas neatsiejamas nuo sąvokų, jų ryšių, sąvokų struktūrų suvokimo, mat mūsų smegenys nuolat ieško, kaip palyginti, susisteminti, apibendrinti mus pasiekiančią informaciją. **Skaičiavimas** – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka.

Čia svarbūs keli aspektai: skaičiaus vartojimas kiekiui nusakyti (kiek?); skaičiaus vartojimas numeruoti (kelintas?); simboliai, vartojami skaičiams pažymėti.

Vaiko pažintinė raida neatsiejama nuo vis besiplečiančio jo suvokimo apie daiktų panašumus ir skirtumus. Komponente **matavimas** išskiriami tokie aspektai: vaiko pažintis su paprasčiausiomis geometrinėmis figūromis; daikto dydžio, dydžių santykio suvokimas; vis gerėjantis vaiko orientavimasis laike ir erdvėje.

Skaičiavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas vartoti skaičius ir matematinius simbolius daiktų kiekiui žymėti, daiktų grupėms palyginti pagal kiekį,
- gebėjimas suprasti daikto vietą eilėje, pastebėti dėsningumus, sudaryti įvairias sekas.

Matavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

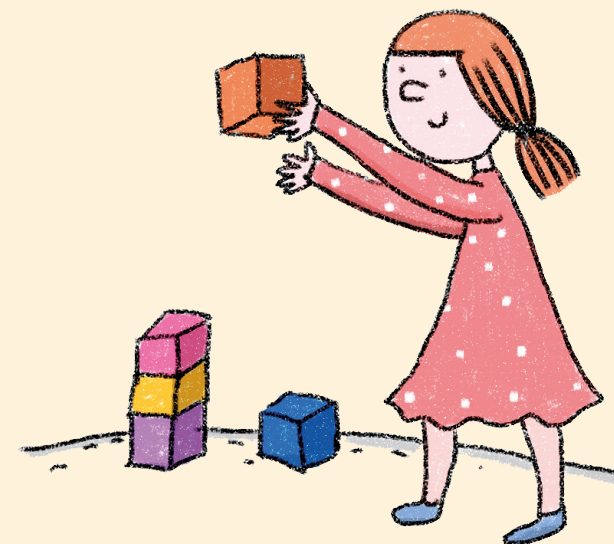
- gebėjimas tapatinti, grupuoti, klasifikuoti daiktus pagal formą, dydį, spalvą,
- gebėjimas matuoti;
- daikto vietos ir padėties erdvėje suvokimas;
- laiko tėkmės suvokimas.

	Žingsniai	Skaičiavimo ir matavimo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	Skaičiavimas • Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). Matavimas • Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.
	2-asis žingsnis	Skaičiavimas • Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). Matavimas • Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).
	3-iasis žingsnis	Skaičiavimas • Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. • Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. Matavimas • Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.
4–6 metai	4-asis žingsnis	Skaičiavimas • Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. • Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Matavimas • Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. • Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais.

	Žingsniai	Skaičiavimo ir matavimo srities pasiekimai
		- Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. - Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.
	5-asis žingsnis	Skaičiavimas - Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau? - Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų ar elementų seką, nebūtinai laikosi tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus ar elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. Matavimas - Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. - Palygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio, ir atvirkščiai. - Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. - Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.
	6-asis žingsnis	Skaičiavimas - Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. - Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. Matavimas - Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. - Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojasi vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar bierių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.).

	Žingsniai	Skaičiavimo ir matavimo srities pasiekimai
		- Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. - Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).
	Vertybinė nuostata	Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.
	Esminis gebėjimas	Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedama suvokti laiko tėkmę ir trukmę.
	7-asis žingsnis	Skaičiavimas - Pradedama suprasti ryšius tarp skaičių (pvz., kad šeši susideda iš dviejų trejetų arba iš trijų dvejetų porų). Pradedama suprasti ir vartoti žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan. - Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį (pvz., pagal spalvos intensyvumą). Matavimas - Skiria ir pavadina plokštumos figūras (apskritimą, skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį) ir erdvės figūras (kubą, rutulį); aplinkoje randa daiktus, savo forma primenančius šias figūras. Dėlioja paveikslėlius iš didesnio kiekio elementų, stato iš smulkesnių detalių. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį (dydį, formą). Pradedama suprasti, kad tas pats daiktas gali priklausyti kitai grupei pagal kitą požymį. - Pradedama suprasti, kada vartojami priešingos reikšmės žodžiai: mažas ir didelis, lengvas ir sunkus, šilta ir šalta ir kt. (pvz., sako: „Aš esu didelis, o kačiukas mažas, bet aš esu mažas, o namas didelis“). - Moka parodyti, kur yra greta (tačiau tik iš šonų, ne viršuje) esantys, bet nematomi objektai (pvz., laukujos durys, sodas). Žaisdamas naudojami vis didesne erdve.

12. MENINĖ RAIŠKA

Vaiko meninė raiška – tai vaiko įspūdžių, išgyvenimų, supratimo, emocijų, jausmų patirties reiškimas ir vaizdavimas meninės raiškos būdais ir priemonėmis: veiksmu, judesiu, žodžiu, balso intonacija, spalva, linija, forma ir kt. Ji apima muziką, šokį, vaidybą ir vizualinę raišką.

Muzika – tai vaiko raiška garsu, melodija, ritmu dainuojant, grojant, ritmuojant, klausantis muzikos, kuriant, improvizuojant.

Šokis – tai vaiko raiška judesiu šokant liaudies ratelius, šokamuosius žaidimus ir improvizuotai kuriant trumpas judesius, nesusijusių su šokio žanru, sekas.

Vaidyba – tai veikėjo vaizdavimas improvizuotais savo paties ar lėlės (žaislo) judesiais, veiksmais, žodžiais, balso intonacijomis, veido mimika. Kiekvienas vaikas vaidindamas-vaizduodamas reiškia savo požiūrį ir supratimą.

Vizualinė raiška – tai vaiko raiška vaizdų kalba tapant, liejant akvarele, piešiant tradicinėmis ir skaitmeninėmis priemonėmis, lipdant, konstruojant, aplikuojant, spauduojant, lankstant, karpant ir kt.

Meninės raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- emocijų, patirties, minčių, įspūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais,
- meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas,
- meninė kūryba ir improvizacija.

	Žingsniai	Meninės raiškos srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	Muzika, šokis • Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. Žaidinimai, vaidyba • Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. Vizualinė raiška • Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto.
	2-asis žingsnis	Muzika, šokis • Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. Žaidinimai, vaidyba • Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). Vizualinė raiška • Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).
	3-iasis žingsnis	Muzika • Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka). • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.

	Žingsniai	Meninės raiškos srities pasiekimai
4–6 metai		Šokis • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritupia, pasisuka ir kt.) seką. Žaidimai, vaidyba • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. Vizualinė raiška • Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose įžvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jo- mis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.
	4-asis žingsnis	Muzika • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokaličius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Šokis • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką. Žaidimai, vaidyba • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.

	Žingsniai	Meninės raiškos srities pasiekimai
		Vizualinė raiška • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.
	5-asis žingsnis	Muzika • Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. • Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas penkių šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). Vaidyba • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. Vizualinė raiška • Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).

	Žingsniai	Meninės raiškos srities pasiekimai
	6-asis žingsnis	Muzika - Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. - Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. - Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. - Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. Šokis - Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamas, aukštas bėgamas, liaunas, smulkus bėgamas) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. - Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. Vaidyba - Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tiksliai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas. Vizualinė raiška - Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. - Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.
	Vertybinė nuostata	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.
	Esminis gebėjimas	Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

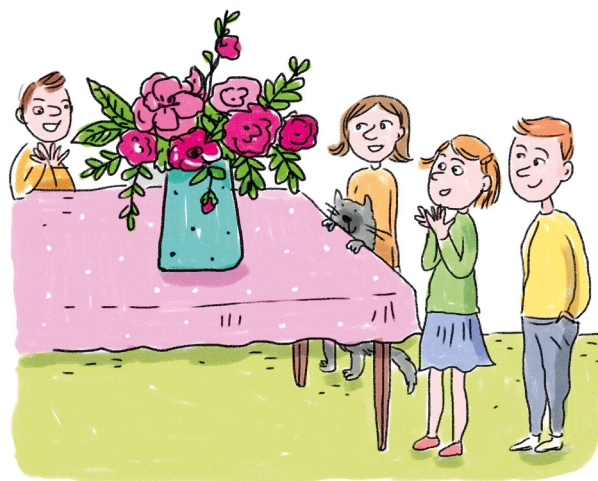
	Žingsniai	Meninės raiškos srities pasiekimai
	7-asis žingsnis	Muzika - Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Tyrinėja melodijos judėjimo kryptį, dermę, atlikimo rūšis. - Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas a cappella ar su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. - Noriai, džiugiai groja ir improvizuoja daiktais iš gamtos (akmenukais, lazdelėmis, kriauklytėmis, kankorėžiais, riešutais ir kt.), savos gamybos vaikiškais muzikos instrumentais. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentą (būgnelį, trikampį, molio švilpynę ir kt.) ir pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams. - Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo sugalvotą ar suaugusiojo pasiūlytą temą. Šokis - Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas. - Kuria natūralių judesių trumpą šokį, reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas šokio elementus (erdvę, laiką ir energiją). Vaidyba - Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas. Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles. Vizualinė raiška - Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuodamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja apie patirtus išgyvenimus, matytus objektus, įsivaizduojamus įvykius, istorijas. Kurdamas bendrus darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitais. - Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis programomis, skaitmeninėmis priemonėmis.

13. ESTETINIS SUVOKIMAS

Vaiko estetiškas suvokimas – tai **gebėjimas suvokti, pajauti ir reflektuoti estetinius potyrius**, kurie kyla matant ir jaučiant aplinkos (gamtos ir aplinkinio pasaulio, žmonių santykių, veiklos), meno kūrinį, savo ir kitų kūrybos grožį.

Estetinio suvokimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- nusiteikimas grožio, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui; aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta;
- jautrumas grožiui, meno raiškos priemonėms (spalvai, linijai, formai, judesiui, muzikos garsams ir kt.);
- jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalijimasis su kitais.

	Žingsniai	Estetinio suvokimo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.
	2-asis žingsnis	• Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinių, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.
	3-iasis žingsnis	• Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. • Emociškai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. • Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.

	Žingsniai	Estetinio suvokimo srities pasiekimai
4–6 metai	4-asis žingsnis	• Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. • Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. • Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.
	5-asis žingsnis	• Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. • Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.
	6-asis žingsnis	• Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. • Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. • Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.
	Vertybinė nuostata	Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.
	Esminis gebėjimas	Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.
	7-asis žingsnis	• Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdienėje veikloje. • Atpažįsta ir pasakoja apie muzikoje, šokyje, vaidinime, vizualiajame mene vaizduojamus gamtos, aplinkos, žmonių gyvenimo įvykius, objektus. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. • Pastebi, kas gražu, ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje raiškoje. • Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė, kaip kūrė. Pasako, kurių kūrinių malonu klausyti ir žiūrėti, o kurių nesinori klausyti, nemalonu žiūrėti. Reiškia savo nuomonę, kodėl gražu. Domisi kitų kūrybinėmis idėjomis, sumanymais, geranoriškai juos komentuoja.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

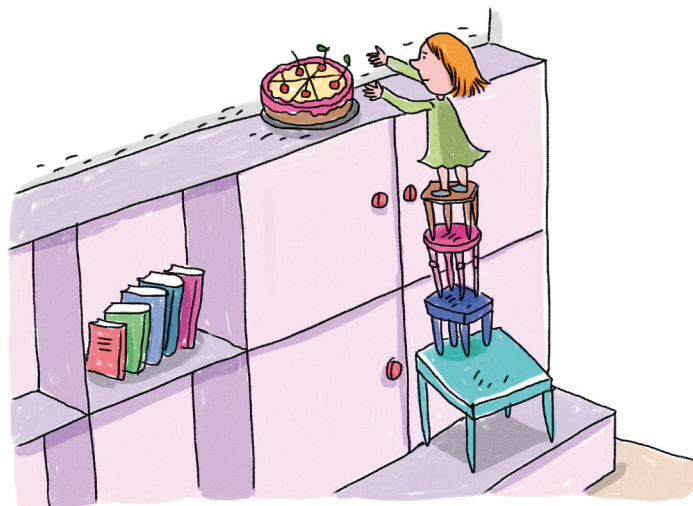
Iniciatyvumas apibūdinamas kaip smalsumas, **domėjimasis nauja informacija bei veikla**, entuziastingas naujos informacijos, naujų veiklos ar raiškos būdų ieškojimas, noras išmokti.

Atkaklumas yra **gebėjimas** gana **ilgą laiką** amžiaus galimybių ribose **nepalikti atliekamos veiklos**.

Tai yra ilgalaikio dėmesingumo išlaikymas, gebėjimas išsaugoti svarbią informaciją bei idėjas atmintyje, kurias ateityje vaikas gali panaudoti įvairiose veiklose ir situacijose, nepasimesti nesėkmės situacijoje, didelėmis pastangomis pasiekti sėkmės. Atkaklumo pagrindas yra vaiko noras daryti įtaką aplinkiniam pasauliui, noras pasiekti tikslų.

Iniciatyvumo ir atkaklumo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas pačiam susirasti veiklą ir ją turiningai plėtoti,
- gebėjimas įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą ugdymąsi skatinančią veiklą, susikonsoliduoti ir išradingai ją plėtoti,
- gebėjimas susidoroti su kliūtimis siekiant sumanymų realizavimo.

	Žingsniai	Iniciatyvumo ir atkaklumo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. • Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.
	2-asis žingsnis	• Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. • Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. • Veiksmiais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.

	Žingsniai	Iniciatyvumo ir atkaklumo srities pasiekimai
4–6 metai	3-iasis žingsnis	• Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. • Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. • Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.
	4-asis žingsnis	• Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. • Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.
	5-asis žingsnis	• Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka sutelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
	6-asis žingsnis	• Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. • Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. • Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.
	Vertybinė nuostata	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.
	Esminis gebėjimas	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgą įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.
	7-asis žingsnis	• Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiaisiais. • Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgą įsitraukia, ją plėtoja. • Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą. • Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis. • Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

15. TYRINĖJIMAS

Tyrinėjimas – tai procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant, **ieškant informacijos** įvairiuose šaltiniuose sužinoma apie gyvosios ir negyvosios gamtos objektus bei reiškinius, žmogaus sukurtus daiktus, žmonių gyvenimą.

Tyrinėjimas apima ir bandymus (eksperimentus), kai keičiame daiktus ar medžiagas, aplinkos sąlygas, pvz., kai išardome ir sudedame kitaip, kai tirpiname, šildome, šaldome medžiagas, kai sodiname augalus ir stebime, kaip jų augimą veikia šviesa, laistymas ir pan.

Tyrinėjimas apibūdinamas kaip:

- **smalsumas**, domėjimasis, noras pažinti, išsiaiškinti kas ir kodėl vyksta;
- **gebėjimai kelti problemas**, klausimus ir tyrinėjimo tikslus, numatyti (spėti) laukiamus tyrinėjimo rezultatus;
- **gebėjimas numatyti** kaip tyrinės ir pasirinkti priemones;
- **gebėjimas apmąstyti** tyrinėjimo rezultatus, juos aptarti ir padaryti išvadas;
- tyrinėjimo žingsnių, **saugaus tyrinėjimo taisyklių žinojimas** ir supratimas.

Tyrinėjimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- domėjimasis supančia aplinka,
- tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais,
- atrastų, sužinotų dalykų aptarimas.

	Žingsniai	Tyrinėjimo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. • Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai).
	2-asis žingsnis	• Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.
	3-iasis žingsnis	• Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.
4–6 metai	4-asis žingsnis	• Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).
	5-asis žingsnis	• Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. • Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.
	6-asis žingsnis	• Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). • Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.

	Žingsniai	Tyrinėjimo srities pasiekimai
	Vertybinė nuostata	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.
	Esminis gebėjimas	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.
	7-asis žingsnis	• Domisi gamtinės aplinkos tyrinėjimais (stebėjimais, bandymais). Siūlo idėjas, ką norėtų tyrinėti, išbandyti, pasirenka tai, kas labiausiai domina. • Suaugusiojo padedamas numato, ką reikės atlikti, pasiūlo, kokias priemones ir kaip galima panaudoti tyrinėjant, stebi ar bando, aptaria ir daro išvadas. Tai, ką sužinojo tyrinėdamas, susieja su tuo, ką jau žinojo, išsako savo abejones ir ką dar norėtų sužinoti. • Suaugusiojo padedamas atlieka paprastus artimiausios socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus (stebi, klausia, nupiešia, nufotografuoja, ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose). • Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuterį, mobiliąjį telefoną, fotoaparatus ir kt.). • Tyrinėja susidomėjęs, atidžiai, stengiasi viską pastebėti. Samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo būdo bruožus, palygina, kritiškai vertina. • Atskiria dalis nuo visumos, sujungia dalis į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja. Projektuoja, modeliuoja. • Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja piešiniu, nuotraukomis, nesudėtinga schema, pristato kitiems. Baigęs tyrinėjimą, aptaria, kaip pavyko viską atlikti, ką galima buvo daryti kitaip. • Stebėdamas ar vykdydamas bandymą stengiasi viską atlikti tvarkingai, laikytis sutartų taisyklių. Paaiškina, kad gamtą ar socialinę aplinką tyrinėti reikia atsargiai, nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje (neragauti nepažįstamų vaisių, uogų, neimti į rankas vabzdžių ir t. t.), buityje, gatvėje.

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Problemų sprendimas – tai gebėjimas suprasti, įvertinti, interpretuoti ir **pritaikyti žinias** iššūkių, sudėtingų užduočių ar **sunkumų sprendimui**.

Išskiriami tokie problemų sprendimo žingsniai:

- problemos nustatymas ir įvardijimas (aš negaliu padaryti to ir to, nežinau, kaip padaryti tai ir tai),
- įvairių sprendimų ar išeičių paieška,
- vieno kurio nors sprendimo pasirinkimas ir išbandymas,
- įvertinimas, kas iš to išėjo, kokios pasekmės.

Problemų sprendimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- problemų atpažinimas, įžvelgimas,
- sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas, pasekmių, panaudojus sprendimą, stebėjimas ir apmąstymas,
- mokymasis įveikti nesėkmes.

	Žingsniai	Problemų sprendimo srities pasiekimai
0-3 metai	1-asis žingsnis	• Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.

	Žingsniai	Problemų sprendimo srities pasiekimai
4-6 metai	2-asis žingsnis	• Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. • Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.
	3-iasis žingsnis	• Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą.
	4-asis žingsnis	• Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. • Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. • Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.
	5-asis žingsnis	• Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. • Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. • Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.
	6-asis žingsnis	• Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. • Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. • Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
	Vertybinė nuostata	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.
	Esminis gebėjimas	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.
	7-asis žingsnis	• Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. • Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų. Tariasi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą. • Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba.

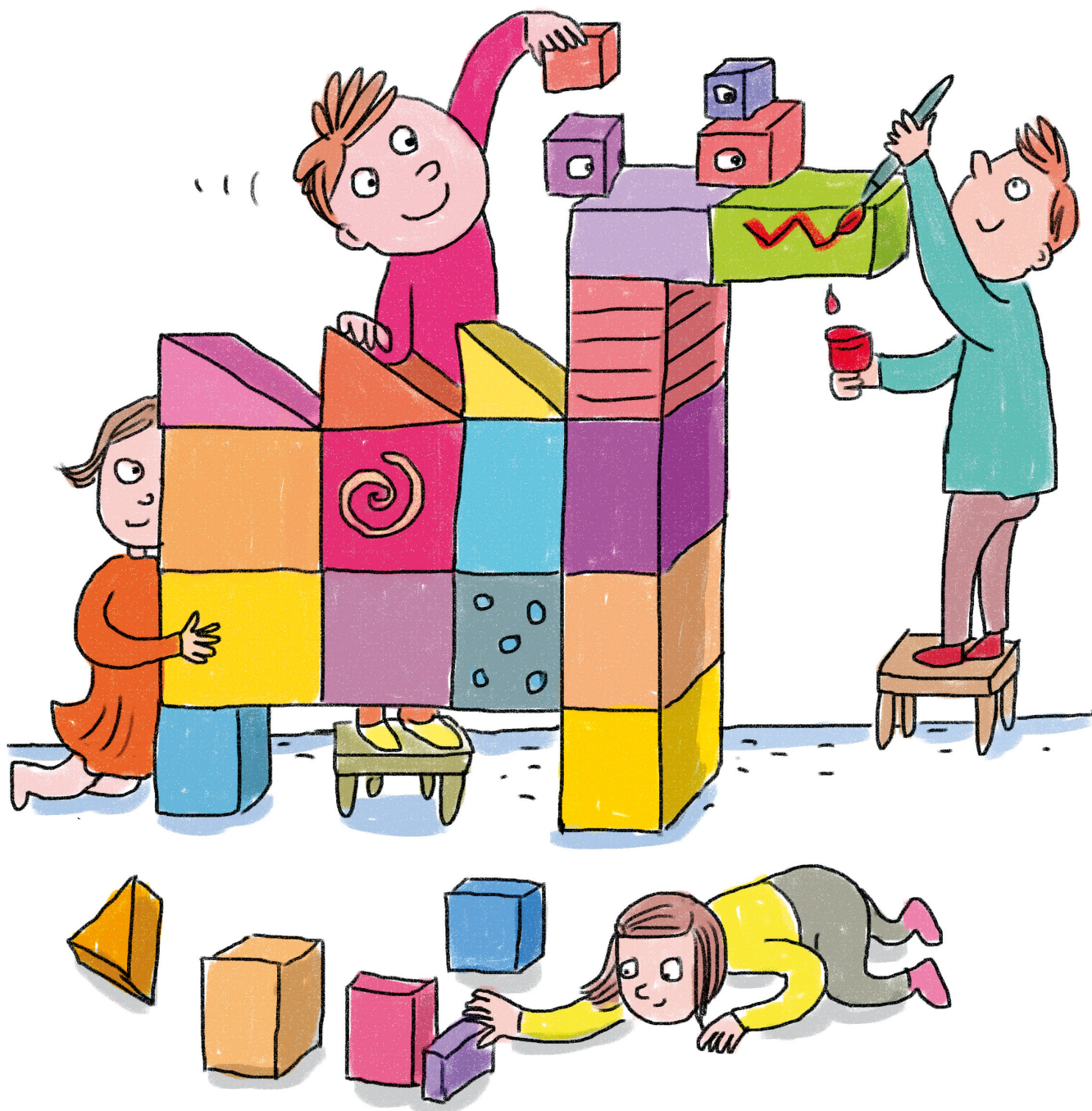
17. KŪRYBIŠKUMAS

Kūrybiškumas suprantamas kaip **asmenybės savybė**, susijusi su gebėjimu **atrasti tai, kas nauja, originalu, netikėta**.

Kūrybiškumui ugdyti būtina saugi, vaiko saviraišką skatinanti aplinka.

Kūrybiškumo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais;
- gebėjimas įžvelgti problemas, klausinėti, diskutuoti, įsivaizduoti, fantazuoti;
- gebėjimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti;
- drąsa veikti, daryti savaip.

	Žingsniai	Kūrybiškumo srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.
	2-asis žingsnis	• Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. • Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.
	3-iasis žingsnis	• Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. • Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.
4–6 metai	4-asis žingsnis	• Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. • Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. • Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.
	5-asis žingsnis	• Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. • Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.
	6-asis žingsnis	• Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. • Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.
	Vertybinė nuostata	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.
	Esminis gebėjimas	Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.
	7-asis žingsnis	• Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga. • Įžvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto. • Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta, turimas patirtis jungdamas į naujas idėjas, simbolius, naujus atlikimo būdus. • Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja.

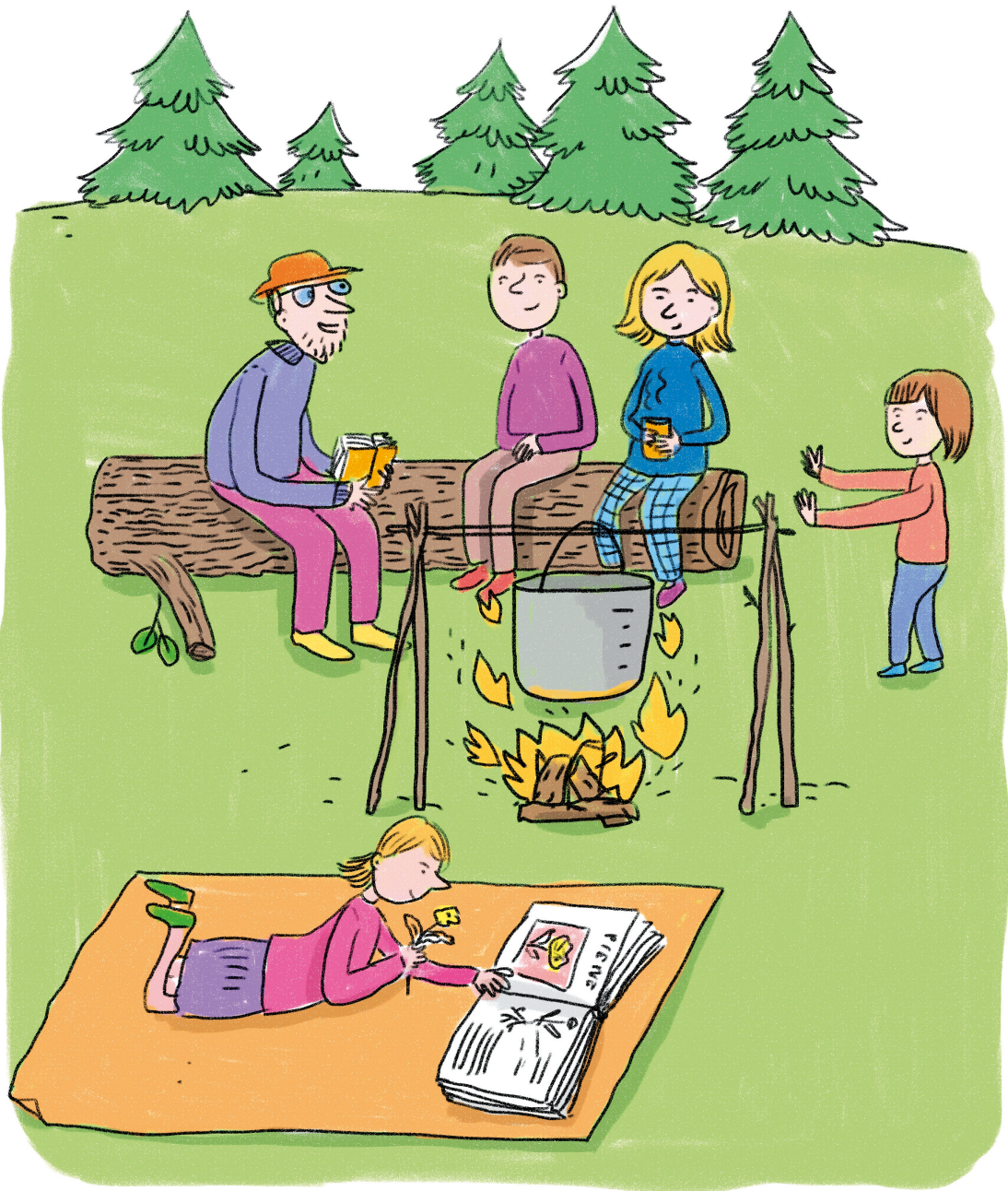
18. MOKĖJIMAS MOKYTIS

Mokėjimas mokytis ikimokykliniame amžiuje suprantamas kaip noras ko nors išmokti ir atkaklus to tikslo siekimas.

Tai **gebėjimas išsikelti** mokymosi ar kitos veiklos **tikslus**, planuoti, kaip jų bus siekiama, pasirinkti tinkamus veikimo būdus, apmąstyti, kaip sekėsi ir kokie veiklos ar mokymosi rezultatai, kokie tolesni tikslai.

Mokėjimo mokytis srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- numatymas, ko nori išmokti,
- aktyvus mokymasis,
- gebėjimas apmąstyti, ko išmoko.

	Žingsniai	Mokėjimo mokytis srities pasiekimai
0–3 metai	1-asis žingsnis	• Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradedą tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.
	2-asis žingsnis	• Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia. • Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.
	3-iasis žingsnis	• Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. • Džiaugiasi tuo, ko išmoko.
4–6 metai	4-asis žingsnis	• Pasako, parodo, ką nori išmokti. • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. • Pasako, ką veikė ir ką išmoko.
	5-asis žingsnis	• Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. • Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...
	6-asis žingsnis	• Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. • Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprenddamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. • Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.
	Vertybinė nuostata	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.
	Esminis gebėjimas	Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.
	7-asis žingsnis	• Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. • Kelia nesudėtingus mokymosi tikslus ir numato, kaip jų sieks, samprotauja apie tai, kaip pavyko. • Kalba apie tai, kad daug sužinoti ir daug ko išmokti apie žmones, daiktus, gamtą galima klausinėjant, stebint aplinką, iš spaudos ir knygų, enciklopedijų, interneto, TV ir kt. • Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja draugus, suaugusiuosius, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. • Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti. Mokosi iš kitų. • Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmokti.

7. ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Ženkla, įspėjančiais apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą, vadinami saviti vaiko veiklos būdai žaidžiant, tyrinėjant aplinką, bendraujant su bendraamžiais ir suaugusiais ir pan., kurie liudija apie vaikui iškylančius ugdymosi sunkumus. Jie informuoja pedagogą ir tėvus (globėjus) apie būtinumą atidžiau stebėti vaiko veiklas, bendravimą ir ieškoti metodų, kurie padėtų vaikui išsiugdyti jo galimybes atitinkančius gebėjimus.

Lentelėje „Ženkla, įspėjantys apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą“, vadovaujantis įprastos raidos vaikui būdingų pasiekimų amžiaus tarpsniuose aprašymu, atkreipiamas dėmesys į ugdymosi skirtumus: gebėjimų stoką, neįprastą elgesį ar emocijas, kurios gali reikšti pedagogo arba specialistų pagalbos poreikį. Lentelėje pateikti susirūpinimą keliančių ženklų aprašymai padės pedagogui kuo anksčiau pastebėti sunkumų patiriančius vaikus, ypač tais atvejais, kai vaikui nėra arba dar nėra nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, paskatins bendradarbiauti su švietimo pagalbos specialistais arba kreiptis į Vaiko gerovės komisiją dėl išsamaus vaiko ugdymosi poreikių įvertinimo. Rekomendacijos dėl ugdymosi pritaikymo pateikiamos „Išimtyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose“.

ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Amžius	Ženkla
1,5 metų vaikas	- Savarankiškai nevaikšto. - Žaisdamas netyrinėja daiktų, tik jais manipuliuoja, deda juos į burną. - Nemėgsta būti artimųjų apkabinamas, glaudžiamas – priešinasi, traukiasi. - Nemėgdžioja kito žaidžiančio vaiko judesių. - Neparodo paveikslėlių knygoje įprastų daiktų, kai kas nors juos įvardija. - Kalbinamas nerodo emocijų arba, priešingai, susierzina, nesišypso. - Blogai girdi ar mato.
2 metų vaikas	- Vis dar vaikšto netvirtai, nors pradėjo vaikščioti prieš 6 ar daugiau mėnesių. - Negeba parodyti pagrindinių namų apyvokos daiktų ir svarbiausių kūno dalių. - Nevykdo vieno veiksmo nurodymų (pvz., „Prašu paduoti kaladėlę“). - Nevartoja gestų arba kalbos, norėdamas atkreipti dėmesį į daiktą ar veiksmą. „Neįgarsina“ savo norų bent vienu savitu žodžiu ar dviejų žodžių junginiais. - Nežaidžia jokių imitacinių žaidimų. - Nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų (pvz., neima iš spintelės indų, nesiekia maišyti tešlos kartu su mama). - Neatsiliepia į savo vardą atsisukdamas. - Netyrinėja aplinkos ir ja nesidomi. - Blogai girdi ar mato.
3 metų vaikas	- Dažnai griūva ir (ar) sunkiai (įsikibęs, neužtikrintai) lipa laiptais. - Nerangiai manipuliuoja smulkiais daiktais. - Nesupranta įprastų kasdienių prašymų (pvz., „Padėk batukus į vietą“). - Kalbėdamas nevarioja 2–3 žodžių sakinių (pvz., vietoj „noriu pieno“ sako „pieno“). - Nesidomi kitais vaikais. - Nedalyvauja imitaciniuose žaidimuose. - Savarankiškai nenusivelka atsagstyto švarkelio ar paltuko. - Vis dar šlapinasi į kelnytes, nors buvo mokomas sėsti ant puoduko. - Kalbėdamas nereguliuoja balso stiprumo (kalba pernelyg garsiai arba pernelyg tyliai, nepriklausomai nuo situacijos). - Blogai girdi ar mato.
4 metų vaikas	- Nerangiai juda ir manipuliuoja paprastais įrankiais, pvz., šaukštu, šakute ir pan. - Sunkiai vykdo žodinius nurodymus. - Kalba neaiški ir ją sunku suprasti. - Demonstruoja ypatingą užsispyrimą, kuris gali pereiti net į agresyvių elgesį. - Vis dar labai verkia ir stveriasi už tėvų ar globėjų, kai šie nori išeiti. - Nesidomi žaidimais su kitais vaikais ir žaidžia vienas. - Žaisdamas grupiniame žaidime vadovaujant vyresniesiems vaikams ar suaugusiems nesilaiko taisyklių. - Nesisaugo aplinkoje esančių kliūčių (aštrų kampų, atvirų laiptų). - Negeba įvykdyti dviejų veiksmų nurodymo (pvz., „Prašu paimti puoduką ir pastatyti ant stalo“). - Nesudeda paveikslėlį iš 2 dalių. - Negeba nubrėžti linijos pagal pavyzdį. - Blogai girdi ar mato.

Amžius	Ženkilai
5 metų vaikas	• Juda nerangiai: klumpa, griūva, neišlaiko pusiausvyros ir pan. • Nerangiai naudojami pieštuku ir kasdieniais buities įrankiais. • Dažnai ar nuolat elgiasi agresyviai. • Pernelyg drovus, baukštus ar emociškai labilus (nuolat besikeičiančios, ne visada adekvačios emocijos). • Nei namuose, nei darželyje nevykdo nurodymų. • Lyginant su kitais vaikais, lengvai išsiblaško ir sunkiai sukaupia dėmesį. • Mažai domisi kitų vaikų žaidimais ir prie jų nesijungia. • Negali susieti paprastų pavienių įvykių (nesuvokia priežasties-pasekmės ryšio). • Nekalba sudėtiniais sakiniais. • Kalba sunkiai suprantama dėl neaiškos tarties ar netaisyklingos gramatinės struktūros. • Sunkiai supranta ir įsimesa sąvokas. • Visai nevartoja apibendrinamųjų žodžių („žaislai“, „gyvuliukai“). • Nesuvokia priežasties ir pasekmės ryšio: neatsako į klausimą „kodėl“ apie nesudėtingus įvykius. • Nesudeda paveikslėlio iš 3–4 dalių. • Blogai mato ar girdi.
6 metų vaikas	• Sunkiai eina ištisine linija. • Nelipa laiptais. • Paklaustas nepasako apie savo jausmus (linksma, pykstu, liūdna). • Žaisdamas nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų („... taip kaip tėvelis“, „... taip kaip mamytė“). • Nesuranda sau užsiėmimų. • Nenumato galimų pavojų (pvz., nesustoja prie gatvės prieš ją pereidamas, nesisaugo atvažiuojančio transporto). • Nerūšiuoja daiktų pagal vieną požymį. • Nepasako savaitės dienų, nors buvo to mokomas. • Nenusako paprastų veiksmų sekos. • Paveikslėlyje neranda nelogiškumo (pvz., vasarą vaikai leidžiasi nuo kalnelio rogutėmis). • Negeba papasakoti paprastų kasdinių įvykių. • Blogai girdi ar mato.

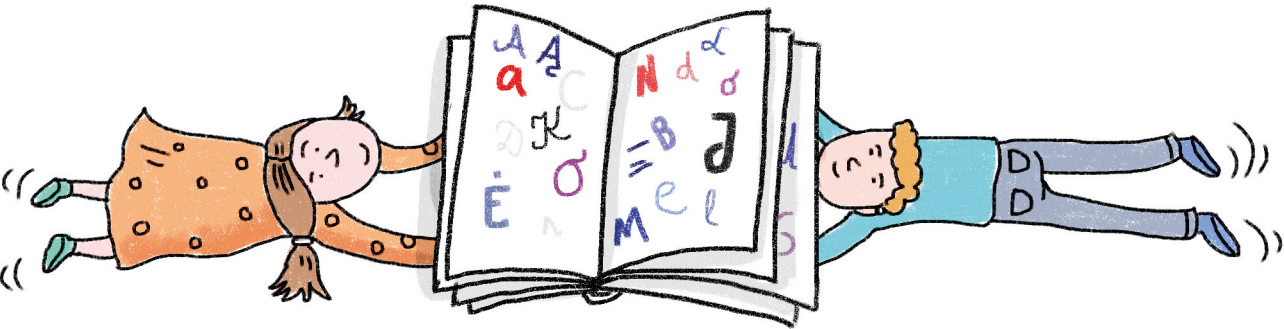
Baigiamosios nuostatos. Pasiekimų aprašas kuria galimybes ikimokyklinį ugdymą vykdančių įstaigų bendruomenėms – ikimokyklinio ugdymo auklėtojams, meninio ugdymo ir kitiems pedagogams, švietimo pagalbos specialistams, vadovams, vaikams, tėvams – kartu su socialiniais partneriais susitarti dėl vaikų ugdymo ir ugdymosi kokybės. Bendromis pastangomis sukurtos įdomaus, prasmingo, turiningo, motyvuojančio ugdymo sąlygos užtikrina gerus ugdymosi rezultatus kiekvienam vaikui. Skirtingų galimybių, tautybės, socialinės padėties vaikai jaučiasi saugūs, pripažįstami ir gerbiami, turi lygias galimybes ugdytis.

Pasiekimų aprašas padeda užtikrinti dermę tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo tikslų bei uždavinių, ugdymosi rezultatų, ugdymo turinio, formų bei būdų.

Naudoti šaltiniai ir literatūra

1. Aistear: The Early Childhood Curriculum Framework. Dublin City Childcare Focus Group. 2009. Prieiga internetu: http://www.dublin.ie/uploadedFiles/City_Development_Board/Focus_Groups/Arlene%20Forster%20-%20Aistear%20the%20Early%20Childhood%20Curriculum%20Framework.pdf.
2. Ankstyvasis vaikų ugdymas ir rūpyba Europoje: socialinio ir kultūrinio nelygiateisiškumo problemų sprendimas. EURYDICE. 2009. Prieiga internetu: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/098LT.pdf.
3. Early Learning and Development Standards for children from birth to 7 years old. Romania. 2010.
4. Early years outcomes. A non-statutory guide for practitioners and inspectors to help inform understanding of child development through the early years. UK. 2013.
5. Framework Plan for the Content and Tasks of Kindergartens. Norway. 2006. Prieiga internetu: <http://www.regjeringen.no/en/dep/kd/documents/legislation/regulations/2011/framework-plan-for-the-content-and-tasks.html?id=631906>.
6. IEA TIMSS ir IEA PIRLS tyrimai. 2011. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/TIMSS%20ir%20PIRLS%202011_%20ministrui%20_2012-12-11pdf.
7. Ikimokyklinio ugdymo kokybė. Švietimo problemos analizė. ŠMM, 2012, rugsėjis Nr. 13 (77), ISSN 1822-4156.
8. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo dermė. Tyrimo ataskaita. 2012. Prieiga internetu: http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir574/dir28/dir1/15_0php.
9. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė. Tyrimo ataskaita. 2009. Prieiga internetu: <http://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Tyrimai/VPU%20tyrimo%20ataskaita/Ikimokyklinio,%20priesmokyklinio%20ugdymo%20turinio%20ir%20jo%20%20igyvendinimo%20kokybes%20analize%20Tyrimo%20ataskaita%202009%2011%2005.pdf>.
10. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo vadybos kokybės vertinimas. Tyrimo ataskaita. 2009. Prieiga internetu: <http://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Tyrimai/J.%20Ruskaus%20tyrimo%20ataskaita/Ikimokyklinio,%20priesmokyklinio%20ugdymo%20vadybos%20kokybes%20vertinimas%20Tyrimo%20ataskaita2009%2008%2031.pdf>.
11. Ikimokyklinis ugdymas: ką apie jo poveikį vaiko raidai sako tyrimų duomenys? Švietimo problemos analizė. ŠMM, 2011, birželis Nr. 4 (54), ISSN 1822-4156.
12. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012. Prieiga internetu: www.Lietuva2030.lt.
13. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymas Nr. ISAK-627 „Dėl Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“. Prieiga internetu: <http://www.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis.htm>.
14. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. ISAK-3219 „Dėl Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijos patvirtinimo“. Prieiga internetu: <http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=119889>.
15. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. ISAK-256 „Dėl Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos“.
16. Milestones of Child Development. A Guide to Young Children's Learning and Development from Birth to Kindergarten. Virginia. 2008.
17. National Childhood Care and Education Curriculum Guide. Government of the Republic of Trinidad and Tobago Ministry of Education. 2006. Prieiga internetu: http://www.moe.gov.tt/Docs/Policies/ECCE/DRAFT_NATIONAL_CURRICULUM_GUIDE.pdf.
18. National Curriculum Guidelines on Early Childhood Education and Care in Finland (ECEC). 2005. Prieiga internetu: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/267671cb-0ec0-4039-b97b-7ac6ce6b9c10>.
19. National Standards. New Zealand. 2007. Prieiga internetu: <http://nzcurriculum.tki.org.nz/National-Standards/Key-information/Questions-and-answers>.
20. Portage ankstyvojo ugdymo programa. Į lietuvių kalbą vertė ir adaptavo V. Gevorgianienė, J. Pipko. 1994.
21. Pre-Birth to Three. Positive Outcomes for Scotland's Children and Families. National Guidance. 2010. Prieiga internetu: <http://www.educationscotland.gov.uk/thecurriculum>.
22. Schola Europaea. Early Education Curriculum. Brussels. 2011. Prieiga internetu: http://www.schola-europaea.eu/ELC/documents/EN_EARLY_CURRICULUM.pdf.
23. Schulman K. (2005). Overlooked Benefits of Prekindergarten. New Brunswick, NJ: National Institute for Early Education Research. Prieiga internetu: <http://nieer.org/resources/policyreports/report6.pdf>.
24. Supporting learning and development through assessment. Aistear: the Early Childhood Curriculum Framework. Dublin City Childcare Focus Group. 2009. Prieiga internetu: http://www.ncca.biz/Aistear/pdfs/Guidelines_ENG/Assessment_ENG.pdf.
25. Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas. PIRLS 2011. Ataskaita. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/624_71309d32d9bffb0e22c2bdfa2dd9124.pdf.
26. Te Whariki. Early Childhood Curriculum. New Zealand. 2003. Prieiga internetu: <http://www.educate.ece.govt.nz/learning/curriculumAndLearning/TeWhariki.aspx>.
27. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. 2013. Prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>.

UDK 373.2(474.5)(072)

Ik-17

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ
PASIEKIMŲ APRAŠAS

Redaktorė Asta Drungilienė

Maketuotojas Marius Vaidaugas

Dailininkė Vanda Padimanskaitė

ISBN 978-609-460-102-6

Tiražas 2000 vnt.

Užsakymo Nr. 01443

Spausdino: UAB „Baltic Printing House“

Šilutės pl. 83, LT-94101 Klaipėda

www.balticprinting.com